

ПУГУ

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ТИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ

Ціна 3 н.м.

4 травня 1947 р.

№ 9

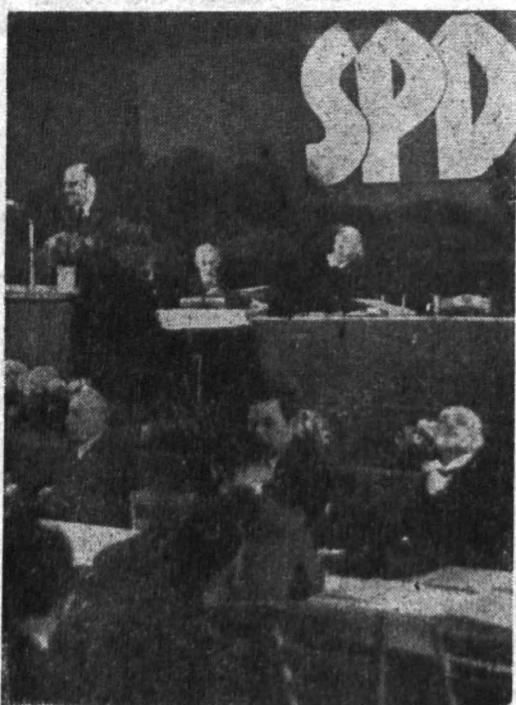
У першій світовій конференції Об'єднання Християнської Молоді (ІМКА), що почнеться 16. липня ц. р. в Осло, візьмуть участь 15 тисяч представників усіх націй. На фото — делегат Баварії, вікарій ГЕОРГ ШЕНВАЙС.

(Фото Д. Б.)

Після снігу й відлиги в місті Пенсильванії дощі знов спричинили велику повінь, у наслідок чого при освітленні вночі місто нагадує Венецію.

(Фото А. Р.)

У Штутгарті — Еслінген відбувся партійний з'їзд «SPD» з участю 700 делегатів і гостей. На фото — президія з'їзду. Промовляє голова країнової «SPD» ФРПЦ УЛЬРІХ.

(Фото Д. Б.)

Адмірал БІРД, керівник американської антарктичної експедиції, повернувся 14. квітня до США. На борту флагманського корабля «Мавп Олімп» його вітав у Вашингтонському докові морський міністр Д. ФОРЕСТАЛ.

(Фото А. Р.)

Наймолодший член шведського королівського дому принц КАРЛ ГУСТАВ, син шведського кронпринца Густава Адольфа, що загинув у січні цього року під час авіаційної катастрофи. Малому принцові 30. квітня минув рік.

(Фото Д. Б.)

Катастрофа в Техас Сіті. Рятувальний загін за працею на пожежі в хемічній виробні в Монсанто.

(Фото А. Р.)

4. травня 1947 р.

№ 9

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

НЕПЕВНІСТЬ В ЕВРОПІ — М. Г.	Стор. 3
СВІТ ЗА ТИЖДЕНОМ	4
НАМІРИ ЖИДІВ-УТИКАЧІВ	4
БРІТАНІЯ І ПАЛЕСТИНА	5
УКРАЇНСЬКИЙ ПЛАСТ —	
О. Чорногорський	6
ДЕНЬ СВЯТОГО ЮРІЯ —	
О. Степовий	8
СТАРА ФАРМА РАНІШ І ТЕПЕР	
— Гомер, Крой	9
ЧОВНОМ ЧЕРЕЗ ОКЕАН — Воль-демар Ведам (закінчення)	11
СВЯТА СОФІЯ — МУЗЕЙ — С. Д.	13
АМЕРИКАНСЬКІ ХАТНІ	
ПРИЛАДИ — Алістер Кук	14
НОВЕ В БРОДВЕЇ	15

На обкладинці — «УКРАЇНСЬКИЙ ПЛАСТ»
— фото «Світ»

*

»Пу-Гу« виходить щотижня.

Ціна окремого числа 3 н.м.

Передплата — 12 н. м. місячно, на 3 м-ці — 36 н. м. Гроши висилати поштовими передплатами на адресу видавництва.

Видавець і головний редактор —
ВОЛ. ЧАРНЕЦЬКИЙ.

*

Адреса редакції та видавництва:

Augsburg, Bismarckstraße 13 П
Verlag „Pu-Hu“.

*

Published under D. P. Publications
License US-E-4,
OMGB. Information Control Division.

*

Druck: H. Mühlberger, Augsburg. — 5. 47.

До наших колъпортерів

Адміністрація просить пп. колъпортерів негайно повернути усі непродані примірники журналу, а зокрема ч. 4, 5—6 та 7.

Адміністрація »Пу-Гу«

ВИЙШОВ ДРУКОМ ЖУРНАЛ

»ЗАГРАВА« ч. 4

Журнал містить поезії, новелі, статті:

Т. Осьмачки	Д. Сарбера
Ю. Клена	Р. Коннелла
М. Орест	О. Лятуринської
В. Газенклевера	Д. Чижевського
Г. Шевчука та інш.	

ПРОДАЖ У ВСІХ КОЛЬПОРТЕРІВ »ПУ-ГУ«

ПЛАСТУНКИ РІЗНИХ НАРОДІВ У НАЦІОНАЛЬНИХ УБРАННЯХ НА МІЖНАРОДНОМУ ДЖЕМБОРІ В «СОММЕ-КАЗЕРНЕ»
(Август 1946 р.)

НЕПЕВНІСТЬ В ЕВРОПІ

Грецький історик описував напружену непевність, з якою грецькі держави стежили за двобоєм Риму з Картахеною, гадаючи, яка доля чекає на них, коли цей двобій скінчиться.

Сьогоднішній Європі в повітрі витає те саме почуття.

«Газет де Льозан» відмічає, що, на загальну думку, майбутнє Німеччини не було головним предметом московської конференції.

На сцені домінував «антагонізм між Сходом і Західом», антагонізм тим серйозніший, що він виникає з фундаментальної розбіжності поглядів щодо принципів цивілізації.

Цей антагонізм звертає на себе увагу континентального спостережника, зокрема тому, що пропаганда советської й провесовської преси раз-у-раз нагадує про нього народам.

Автор статті зазначив, що між великими державами завжди існували конфлікти ідей та інтересів, але міжнародне життя регулювалося в минулому певною ввічливістю й порозумінням, з яких розвинулася своєрідна міжнародна мораль.

Він цитує двох видатних письменників — п. Політика, грецького державного діяча, колишнього президента Постійного Міжнародного Суду, і п. Геррео, що накреслив розвиток міжнародного права від часів Гроціоса до початку дев'ятнадцятого сторіччя.

Політіс констатував, що ідеї міжнародного права відступили на другий план у

дев'ятнадцятому сторіччі в наслідок послаблення їх моральної й філософської бази; але він вважає, що обурення, викликане в Європі німецькою інвазією в Бельгії в 1914 році, свідчить, що почуття святої довогорів пустило глибокі корені в громадській думці.

Але цей шок був першим із серії смертельних ударів, завданих публічному довірю до стримувальної сили запевнень і трактатів. Чи може це довір'я бути відновленним?

Дехто з тих, хто вивчав цю проблему, зазначає, що занепад поваги до обумовленої міжнародної моралі починається з французької революції та з кар'єри Наполеона. В своїй книжці про Францію Шарль Майо підтримує цю теорію, заявляючи, що коли б французька чужоземна політика перебувала тоді в руках дипломата, тренованого в школі Рішельє, мир був би укладений в 1797 році, що забезпечило б від війни майже на двадцять років. Наполеонівському генієві «брakuвало пошани до традиції».

З другого боку, дев'ятнадцятьі сторіччя виконало ще нечуваний в історії злочин проти закону, це — розділ Польщі. В той час елатетний французький міністр чужоземних справ Вержен заявив, що коли б ця дивовижна практика була санкціонована, всі суспільні пута були б розв'язані, Європа стала б ареною замішання.

Революційна Франція дала континентальній Європі спектакль національної війни, що забрала всю енергію й пориви народу, замість воєн вісімнадцятого сторіччя за

династичні інтереси з обмеженими цілями й обмеженими силами. Лихом сучасного віку стало те, що війна зробилась далеко більшою силою, ніж була в минулому, і тому дає більші спокуси для амбіцій. Мрії Гітлера були фантастичними, але порівнюючи його позицію на початку цього дикого заміру з тим, що він зробив для завоювання світу, історія гітлерівської авантюри ще не досить міцне попередження для тих, кого спокушають наполеонівські мрії.

Якщо війна стала жахливішою в своїй ефективності й могутнішою зброєю в руках агресора, ніж була в вісімнадцятому сторіччі, то політика стала також брутальнішою, особливо щоду тиску великих держав на менші нації.

Раніше люди, незадоволені власними урядами або вигнані ними, могли знайти безпечний притулок деінде. Як приклад нації, що, позбавившись розколівників, утратила важливі елементи сили на користь країни, яка прийняла їх, часто наводить Францію Людовика четирнадцятого та гугенотів, що прибули до Англії після скасування королем нантського едикту.

Менш відомо, що езуїти, вигнані з католицької Франції, були прийняті протестантською Пруссією.

Класичною промовою в справі права на притулок була відповідь англійського міністра Фокса на вимогу Наполеона в 1803 році видати бурбонських принців. Фокс заявив, що він півдіше вийме свій меч, ніж видасть людину, що довірилася його гостинності, і що людину ніколи не можна

переслідувати за її переконання, в якій би країні вона не шукала б притулку.

Сьогодні тисячі чоловіків і жінок не сміють повернутись до власної батьківщини не тому, що вчинили якийсь злочин, але тому, що їх переконання суперечливі до переконань тих людей, що стоять при владі.

Комунисти вимагають примусити цих людей повернутись і називають уряди, що не женуть їх назад, фашистівськими в своїх симпатіях.

Тільки час може заспокоїти пристрасті й підозру, викликані війною. Завдання дипломатії — утворити атмосферу взаємного порозуміння, в якій політика світу може бути врятована від ворожих сил.

Це важке завдання вимагає поривів, терпіння, доброго наміру й розсудливості. З усіх поглядів, крім одного, становище тепер гірше, ніж було в 1919 році.

Матеріальний стан світу був тоді менш розпучливим, зудар ідеологій не таким безпосереднім.

Деморалізація, викликана видовищком успішної беззаконності, була менш поширенна; політичне замішання менш загальне.

Але почуття небезпеки тепер далеко гостріше, і ми розуміємо характер катастрофи, що може прийти після поразки.

М. Г.

Наміри жидів-утікачів

Як повідомляє „Now York Times“, у Берліні стали відомі наміри жидівських ДП, колишніх польських громадян, повернутися назад до Польщі. За повідомленням з Варшави, тисяч із 15 польських жидів уже зголосилися до репатріації.

Як видно, безмежні труднощі, що лежать на скорбному шляху кожної еміграції, принесли їх більш твердо розглянути справу й порівняти вартість утраченого, з одного боку, і ступінь можливості осягти прекрасну мрію та ціну того осягнення, з другого.

Еміграція зроду не була легкою мандрівкою по чужих краях. Хто на неї наважується, мусить ясно усвідомлювати собі, що це необмежене ніяким терміном тяжке поневіряння та злідні між чужими й глухими до нього людьми. Емігрувати — це значить іти в невідоме, здатися на невірну чужу ласку, без права оскаржувати заподіяну кривду.

Труднощі сучасної еміграції ще поглиблени невідомими вимогами повернути невільників — утікачів.

Прощаючись із тими жидами, що поділяли з нами певний час нашу долю скітальців, а тепер розстаються зі своєю золотою мрією й повертаються додому, скажемо самі собі: «У нас немає золотих мрій на чужині, ми добре бачимо наш тернистий шлях, але ми будемо йти ним далі, бо для нас іншого шляху немає».

Баварські етюди. «ГЕЙ, ВОЛИ!» (Фото УАП)

СВІТ за міжсесень

МОСКОВСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ

міністрів закордонних справ чотирьох великих держав закінчилася, не давши майже ніяких конкретних наслідків. Не змогли представники чотирьох великих держав розв'язати тих питань, що мали принести стабілізацію відносин, закріплення миру і початок нового політичного порядку. З заяв чотирьох міністрів випливає, що цієї конференції не слід проте уважати цілковитим неуспіхом, бо вона дає надію, що наступні конференції наблизять розв'язку всіх спірних та нерозв'язаних питань. Найважнішим успіхом московської конференції вважають вони те, що всі великодержави ясно висловилися, спрекузвали свої позиції та ствердили, в чому тяжко порозумітися і як треба шукати розв'язки спірних питань. Але

ДУМКИ СВІТОВОЇ ПРЕСИ

менше оптимістичні. Нпр., головний редактор загально-європейської пресової служби, розглядаючи московську конференцію, висловився в Парижі: «Неуспіх цієї конференції — повний, бо міністрам не вдається зібратися на нову конференцію до листопада ц. р. Господарська єдність Німеччини, встановлення промислового потенціалу, справа відшкодовань, політична організація Німеччини, Рурщина та Зарціна — всі ці проблеми залишилися нерозв'язаними». Але не тільки це. Міністрам не вдалося знайти спільноти мови і в низці інших питань, м. ін. щодо угоди з Австрією. Ця справа зокрема яскраво освітлює глибоку розбіжність між східнім і західнім союзниками, бо взагалі сподівалися, що австрійську справу вдається в Москві полагодити.

Франсуа Пансе пише у «Фігаро», що фактично в Москві зарисувався виразніше, як будь-коли досі,

БЛЬОК ЗАХІДНИХ ВЕЛИКОДЕРЖАВ.

Він пише дослівно: «Франція не шкодувала праці щоб унеможливити створення двох ворожих блоків, але за це їй не найкраще подякували. З деяким огорченням Франція відчула поведінку з нею Молотова. Коли б Бідо не одержав від США й Англії обіцянки про збільшення поставі кількості вугілля, то він був би повернувся в Париж не тільки з тяжким серцем, але й з порожніми руками. Франція конче потребує борошна, сировини та кредитів, що їх вона може одержати тільки від США; тому треба сподіватися, що Бідо покинув дотеперішні сумніви, сильніше, як досі, орієнтувшись на англосаксонські держави. Західний блок, якого Франція не бажала, створився, сказати б, з логікі, з фактів, а СССР, що його найзавятіше поборювали, сам поставив його на ноги».

Про

ІДЕОЛОГІЧНУ КОРДОННУ ЛІНІЮ

говорить виразно й недвозначно англійський часопис «Обсервер», що вона така ж важлива й легка до порушення, як північний кордон у Греції й Туреччині. США не можуть собі дозволити, щоб занедбати сторожу над Ельбою. Намагання створити в Німеччині господарську єдність не вдалися, тому не залишається нічого іншого, як

укласти угоду про зформування західної Німеччини.

СОВЕТСЬКА ПРЕСА

на чолі з «Ізвістіями» заспокоює закордонну політичну думку, заявляючи, що московська конференція дала цілком добре наслідки і на ній не осягнено менше, як на дотеперішніх конференціях. Вони тільки підкреслюють, що советський уряд не зміг поступитися з своїх позицій, що постанови ялтинської та потсдамської конференції слід уважати за остаточні. Загально відомо, що саме це становище СССР іде в розріз з поглядами західних великих держав.

СТАНОВИЩЕ АМЕРИКИ

щодо відбутої конференції міністрів закордонних справ чотирьох великих держав висловив ген. Джордж С. Маршалл не тільки в своїй промові до американського народу, але вже в дорозі з Москви до Вашингтону. Його оптимізм щодо можливостей остаточного полагодження всіх спірних проблем між Сходом і Заходом притетнений заявюю, що Європа ледве чи зможе віддергати на довгу мету постійне відкладання пекучих проблем дня. Ген. Маршалла привітали на летовищі у Вашингтоні не тільки тисячні маси ентузіастичних американців, але й особисто през. Трумен, що зразу висловив задоволення з праці американської делегації в Москві. Відповідь ген. Маршалла, що він діяв у Москві, не тільки керуючись інтересами США, але й усього світу, багатомовна й характеристична для сучасної американської політики. Здаючи звіт з московської конференції, ген. Маршалл в радіо-промові до американського народу виявив ще більшу рішучість і незламність напрямних закордонної американської політики.

Згадуючи про розмову з Сталіном, він висловив віру в ширість його слів. Ця розмова, повита досі глибокою таємницею, викликає все ще різні згадки та сподіванки. Радіо-коментатор, згадуючи про зустріч шефа советського уряду з американським міністром закордонних справ ген. Маршаллом, висловив думку, що американський міністер дав Сталінові зрозуміти, що

США ПРИЙШЛИ ДО ЄВРОПИ, ЩОВ ТАМ ЗАЛИШИТИСЯ.

Під цим поглядом іде вся теперішня американська політика. Керуючись цими засадами, США схвалили позику Греції та Туреччині, пішли на поступки Франції, простягають дружню руку іншим європейським державам, знищеним війною.

Лінію теперішньої закордонної політики підтримують не тільки обидві американські партії, але й увесь американський народ.

Це має велике й основне значення для розвитку дальших подій у всьому світі.

Московська конференція закінчиться ще один розділ світової політики.

ВНУТРІШНЯ ВІНА

загрожує Палестині, не втихає вона і в Китаї, Парагвай та Греції. Дипломати з'їздяться на конференції, радять, виришують, але не мають змоги протидіяти кровопро-

литтю, руйні та непевності сьогоднішнього дня. Післявоєнний господарський стан та до деякої міри безвиглядність ситуації шкодять намаганням консолідації взаємин між народами та державами, між Сходом та Заходом. Шукаючи шляхів зформувати «один світ», об'єднаний і мирний, дипломати мають на перешкоді не тільки шовінізм деяких держав, але й імперіалістичний націоналістичний інтернаціоналізм, керований із Сходу, що з нагоди

ПЕРШОГО ТРАВНЯ

за підписом ЦК комуністичної партії звернувся до працюючих світу з закликом «боротися проти воєнних підбехтувачів», «дружньо співпрацювати» на міжнародному полі й поборювати «псевдо-демократів», що підтримують фашистів.

В деяких країнах перше травня святковано саме під цими гаслами.

Брітанія і Палестина

Палестинська головокрутка стане проблемою ОН, коли виконуючи пропозицію Британії, Генеральна Асамблея збереться у Лейк Саксес на дискусію про що неспокійну арену. Яке рішення зробить світова організація (якщо взагалі зробить) і чи буде Британія стояти при своїй ультимативній пропозиції, — питання, на які дасть відповідь лише час.

Але, як між британськими офіційними колами, так і особливо поміж резидентами, відомо цілком певно, що Британія не має наміру випускати з рук мандат, з яким вона править Палестиною ввесь час від кінця першої світової війни.

Її маневр — перекласти всю проблему на коліна ОН — розглядають тут не як дійсне бажання відмовитися від свого права бути в Палестині, а швидше як запрошення до світу відчути її труднощі адміністрування в Святій Землі.

Вважають, що в Палестині Британія має військові й політичні інтереси життєвого значення.

Після евакуації британських сил з Єгипту Палестина залишається найвідповіднішою базою на Середньому Сході.

Крім того, є небезпека, що всякі послаблення в ефективності політичного контролю відчиняють двері для Советського Союзу.

Непрохані поради з боку США та інших країн щодо способів полагоджувати розбіжності у поглядах арабів та юдеїв піддавали сильному випробуванню терпіння британських офіційних кіл. Кожна з цих двох сторін бажає бачити Палестину незалежною державою, де один буде правити, а другий практично буде зовсім виключений.

Труднощі міністерства закордонних справ.

Міністр закордонних справ Бевін, оголошуючи в місяці лютому в палаті громад свій намір передати всю справу на розгляд ОН, продемонстрував, яке роздратоване було міністерство закордонних справ втручанням (як воно запевняє) США і інших держав у делікатне питання — підтримування рівноваги між арабами й юдеями.

Його заява була оголошена при закінченні другої фази безуспішної конференції в палестинських справах. Британія домагалася від арабів і юдеїв згоди на свою пропозицію — поділити Палестину на дві напівавтономні частини з Британією, як зверхньюю силою, що керуватиме обороню та чужоземною політикою.

Бевін проголосив тоді своє рішення почати повний історичний огляд англійського урядування в Палестині, зазначивши при цьому, що він не прийме жодної рекомендації, аж до повного розв'язання справи.

На конференції араби (які бойкотували) рішуче відмовилися прийняти будь-яке інше розв'язання проблеми, окрім повної автономії. Вони згодилися дозволити юдіям брати участь в уряді, але пропорційну до числового відношення між кількістю населення обох націй — три араби на одного юда. Араби непохитно відкидали будь-яке інше рішення і виступали проти будь-якого збільшення іміграційної квоти для європейських юдеїв, позбавлених притулку в наслідок війни.

Професор Гарвардського університету і особистий радник генерала Е. Д. Клея в технічних справах п. ФРІДРІХ виступив з доповіддю у Штуттгарті на тему про демократичне плянування.

(Фото Д. Б.)

Юди з свого боку на переговорах із міністерством закордонних справ виявили свою позицію цілком. Вони бажають, по-перше, збільшити іміграційну квоту до 1500 чоловіка місячно; по-друге, вони бажають статусу незалежної країни у громаді незалежних націй, а також право видавать пашпорти, з якими б усікий юді з якого завгодно місця на землі міг би приїхати й оселитися в Палестині.

Акція ОН не лякає.

Спочатку мр. Бевін указав, що уряд віддасть свій мандат ОН. Але хутко ця ідея була відхиlena, і британські офіційні кола вказують тепер, що незалежно від дій ОН Британія не зрікається мандата на Палестину.

Британська нація ясно висловила своє бажання, щоб був створений комітет для дослідження палестинської справи. Вона хоче, щоб цей комітет був призначений від Генеральної Асамблей з представників двадцятьох малих націй, що їх можна було б розглядати як невтіральних щодо палестинського питання. Британія бажає, щоб усі члени великих п'ятьох, разом із нею самою, не були допущені до участі в цьому комітеті.

Гадають, що цей комітет має провадити дослідження справи протягом усього часу, з моменту його створення до місяця вересня, і наслідки своєї роботи подасть на розгляд Генеральній Асамблей, що збереться якраз у цей час.

У Вайтголі припускали можливість, що для додержання ладу в Палестині Об'єднані Нації знайдуть потрібним рекомендувати застосування об'єднаних сил — британських і сил ОН; участі Британії в цих силах буде відповідно великою.

В Палестині.

Та не дивлячись на будь-які офіційні погляди з ними не погоджується ні юдівське агентство для Палестини (адміністративне агентство світового руху сіоністів), ні арабська ліга.

Юдівське агентство має намір послати до Нью-Йорку своїх найздібніших дільців, що повинні так вплинути на представників Об'єднаних націй, щоб ті всім серцем стали за створення незалежної юдівської держави на відповідній частині палестинської території.

Арабська ліга також спрямовує своїх представників до Нью-Йорку, щоб поборювати юдівський вплив і, якщо буде можливість, переконати Об'єднані Нації, що Палестина мусить стати незалежною арабською державою.

Переклав Савченко.

Виховання державних дітчів починається на школі: в Америці школярі набувають практичних навичок державної праці, властивочи своїм удавані «парламенти», «суди» і «міжнародні конференції». На фото — учні школи в Сан-Франціско беруть участь у такій імітації мирової конференції. Один учень виступає в ролі британського делегата на світовій мировій конференції.

(Фото А. Р.)

Український Пласт

Початок міжнародної організації молоді, відомий під назвою „Scouting“, сягає часів бурської війни. Саме тоді англійський генерал Павль Бадуен — командант фортеці Мекфінг зорганізував для оборони цієї фортеці від бурів загін молодих розвідувачів. Молодь чесно виконала свій обов'язок, і бури фортецю не здобули. Груди багатьох із молодих розвідувачів були прикрашенні найвищими відзнаками. По виході з війська генерал Павль Бадуен зорганізував скавтові хлог'ячі відділи із шкільної молоді в 1908 році. Незабаром цію новою ідеєю захопилася молодь усього світу.

Українці були в числі перших між слов'янськими народами, що зорганізували перші скавтові відділи.

Скавтові ідеали служби Богові й Батьківщині та біжнім послужили пластовим організаторам у справі виховання міцної тілом і духом людини. Ці ідеали були викладені в так званому »скавтовому законі«. Основоположники українського скавту застосували його до українських національних потреб і назуву для новоутвореної організації взяли з козацьких традицій. Пластунами в запорожців називали тих, хто вправно міг підходити до ворога. З історії відомі такі назви, як пластова паланка. Кубанські козаки називали пластунами свої піші сотні розвідувачів, що служили при охороні кордонів і відіграли велику роль в гірських боях на Кавказі; уміли добре підходити на війні до ворога, а мирного часу вправно вивідували в Кавказьких горах звірину.

Для привітання серед пластунів уживають слово »СКОВ«. Це початкові літери слів: сильно, красно, обережно, бистро. Скобом звуть також орла, що живиться головно рибою. У нас звичайно говорять і пишуть як про історичний факт, що перший український пластовий загін був заснований 1911 року. Ініціаторами його були Петро Франко та Іван Чмола, що заснували пластовий загін у Львові, але він не вдергався. Сталим лишився у Львові той загін, що його заснував д-р Олександер Тисовський при академічній гімназії.

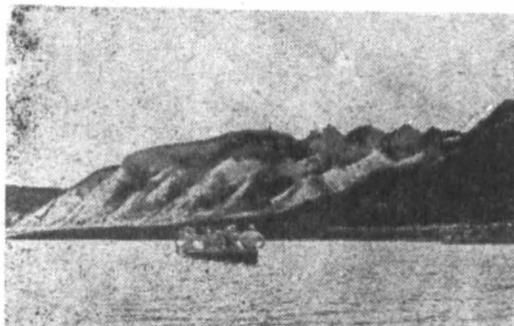
Про пласт говорилося вже восени 1910 року, але дозволу на заснування пластової організації ще не було, бо статут для неї австрійська влада затвердила аж у кінці 1910 року. На початку 1911 року був організований перший пластовий загін, що існував на протязі всього часу при українській гімназії в Коломиї під проводом професора Романа Шипайла (пізнішого сотника

світової війни 1914 року українські пластові загони існували вже при всіх українських середніх школах, як також при тих школах, де були українські паралельні класи.

Напередодні першої світової війни у Львові відбулося перше велике зрушення всіх організацій української молоді, серед них діяльність брали пластові загони в своїх одностроях.

На Наддніпрянщині у цей час не було ще окремих українських пластових загонів, бо ворожий українцям московський уряд не дозволяв цієї організації. Наддніпрянська молодь тих часів вступала в загальноросійські загони »бойскавтів«, утворюючи в них менші або більші гуртки свідомих українських юнаків.

На початку першої світової війни в серпні 1914 року більшість пластунів вступили до українських січових стрільців. З коломийського, наприклад, загону пішов один рій у повному своему складі. Всі ці юнаки-пластуни чесно й сумлінно виконали свою повинність перед власним народом і Батьківщиною. Багато з них віддали своє життя, полячиши геройською смертю на полях слави. Багато з них стали старшинами українських січових стрільців, а далі Української Галицької Армії та січових стрільців

Українські пластуни на Дністрі 1932 року.

Української Галицької Армії і військового аташе в Празі). Саме цей загін був перший у Галичині, що весь одягнув пластові однострої. Він перший також запалив пластову ватру в день пластового й гуцульського Святого Юрія. На першій пластовій зустрічі українських пластових загонів, що відбулася восени 1911 року, всі коломийські пластуни були в одностроях, чого не мали інші організації. У Львові, столиці Галицької Землі, повстал перший український пластовий осередок, що існував там потім уесь час. Перший керівний орган цієї організації мав називу »Пластовий Організаційний Комітет«. Тут з'явилися перші числа пластової періодики »Пластовий Табір«. У Львові також з'явилися перші українські пластові підручники, а саме: доктора Тисовського »Пласт« та Петра Франка »Пластові гри та забави«.

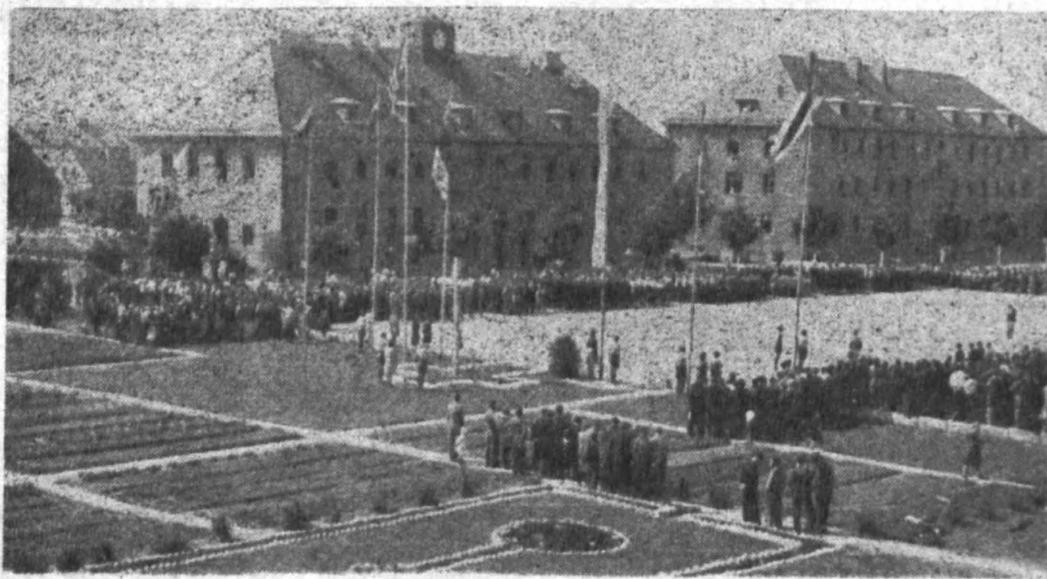
Український пласт почав розростатися в роках 1911-14. Пластуни перебороли серед власного суспільства консервативні погляди, зокрема в справі боротьби з ворожими українцями чинниками. Краща шкільна українська молодь пішла до пласту. До першої

Відважні вовченята закарпатського українського пласти в Карпатських лісах 1932 р. Коновалця, що відігравали не абику ролю в організації наддніпрянської Української Армії. Основоположник українського пласти Петро Франко був пізніше чотарем українських січових стрільців і сотником Української Галицької Армії. Студент університету Іван Чмола пізніше був сотником Українських Січових Стрільців, а потім полковником. В 1941 році його замордували в Дрогобичі большевицькі »визволителі«. Взагалі можна сміло сказати, що більшість старшин і підстаршин Українських Січових Стрільців вийшли з колишнього пласти. Вони носили на своїх грудях поруч із військовими відзнаками пластову лілею.

За часів визвольних змагань та відновлення української державності повстали були також українські пластові загони в Білій Церкві, Кам'янці Подільському тощо.

Після падіння Української Держави д-р Тисовський відновив у 1920 році пластову організацію в Галичині при Товаристві охорони дітей та опіки над молоддю, а також на Волині при товаристві »Просвіта«. Очолювала пластову організацію спочатку »Верховна Пластова Рада« до 1924 року, а потім »Верховна Пластова Команда«. Крім Галичини та Буковини цій команді діяльний час підлягали також закарпатські пластові

Пластунські організації перед національними прапорами учасників міжнародного джемборі в »Сомме-казерн« (Август 1946 р.)

організації. Осідком Верховної Пластової Команди був Львів, де виходила більшість пластової літератури, наприклад, місячник «Молоде Життя», квартальник «Пластовий Шлях». Тут же появився був новий підручник Тисовського «Життя в Пласті» (1922 р.). Не дивлячись на великі пересліду-

В таборі українського пласти «Верховина» (серпень 1946 р.). Ліворуч — епізод з пластового життя в Альпах, праворуч — гості українського пласти з Обердорфу.

вання від окупаційної польської влади, пласт все ж таки охоплював усю шкільну молодь Галичини та Волині, сільську молодь та почести робітничу. Польська влада розігнала українські пластові організації, закидаючи їм, що вони брали участь у запільному українському русі в 1930 році. Після цього пластові організації існували на Закарпатті та в еміграції. Перші українські пластові загони на Закарпатті були організовані українськими емігрантами з Галичини, що працювали тут, як учителі в українських школах. Чехо-Словачка влада сприяла розвиткові пласти не тільки на Закарпатті, але також і поміж українських емігрантів, що жили в Чехо-Словаччині. Тут першим організатором українського пласти (1921 р.) був проф. Омелян Вахнянин, автор підручника «Пластовим шляхом за красою життя» та основоположник пластового часопису «Пластун».

Після його трагічної смерті провід серед закарпатського пласти перебрав проф. Леонід Бачинський, автор «Слідів» та інших пластових підручників. За його керуванням закарпатський пласт осiąгнув найбільшого розвитку. Пластові загони були не тільки при всіх середніх та міських школах, але й при багатьох народніх. Ці організації мали цільний зв'язок з Верховною Пластовою Командою у Львові, з проводом СУПЕ у Празі та з командою союзу пластунів Чехо-Словаччини. Але пізніше проф. Бачинському закинули обвинувачення, що він уживав назву Карпатська Україна, замість урядової назви «Карпатська Русь». За це він змушений був виїхати за межі Чехо-Словаччини.

Після цього пластовий провід перебрав на себе доктор Володимир Бірчак. У цей час закарпатський пласт входив уже до союзу пластових організацій Чехо-Словаччини як автономна частина. Добрий педагог, відомий письменник, літературний критик, гуморист і народний діяч д-р Володимир Бірчак мав великий вплив на закарпатських пластунів і користувався широкою популярністю не тільки між ними, але й між чужинцями. За цю його діяльність на Закарпатті большевицькі окупанти засудили його тепер на 25 років примусової праці на засланні.

Старим пластовим організаторам на еміграції допомагали молодші виховані в пластовому дусі вчителі, наприклад: Ворон, Вайда, Тарканій та багато інших.

Саме цей пласт найбільше прислужився до національного виховання молоді Закарпатсь-

кої України. Цього виховання в загальному українському розумінні не могла вона дістати в школах у наслідок мовного питання та завзятої боротьби між українцями й москофілами.

Український пласт став тим саме осередком, де гуртувалися найкращі одиниці

Авгсбурзі. У Чехії українські пластуни об'єдналися в 1930 році в «Союз Українських Пластунів Емігрантів» (СУПЕ). Ця організація була зліквідована німецькою владою. Осідок СУПЕ був у Празі, але відділи пластунів були також у Падебрадах, Братиславі, Берліні, Данцигу, Загребі, Відні, в Парижі і навіть у Сполучених Штатах Америки. Не дивлячись на роз'єднання кордонами, пластова молодь переходила на Волинь, Закарпаття і мала там спільні зустрічі. Щедру підтримку пластунським таборам давав митрополит Шептицький. З 1924 року постав так званий «Улад старших пластунів», а з 1929 «Улад сеньйорату».

Уже в 1929 році польська влада заборонила український пласт на Волині, а в 1930 і в Галичині, сконфіскувавши при цьому пластове майно і розпочавши переслідування учасників цієї організації. З цього часу пласт існує нелегально. Видавнича кооперація доросту «Рідної школи» — «Вогні» видавала журнал «Вогні» та окремі книжечки, плекаючи пластові традиції та ідеї. На міжнародному форумі український пласт презентувала команда «СУПЕ» в Празі, а також закарпатські українські пластуни, що входили до союзу пластунів у Чехо-Словаччині. У Львові в цей час нелегально існував «Пластовий Центр». За часів німецької окупації Чехо-Словаччини та мадярської окупації Карпатської України всі українські пластові організації на цих обирах припинили своє існування. Лише деякі пластуни продовжували свою діяльність окремо або разом із чехами в запіллі.

За часів большевицької та німецької окупації Галичини й Волині український пласт існував нелегально під проводом «Пластового Центру» та в новій формі організації «Виховних Спільнот Української Молоді» (ВСУМ).

На новій еміграції в Німеччині та Австрії пластові організації відновлено в усіх українських таборах по цей бік залізної заслони. Відновлено команду «СУПЕ» з осідком у Мюнхені. Її підлягають пластові українські організації всіх трьох окупаційних зон. Число організованих пластунів пере-

В таборі «Зомме-казерне» в Авгсбурзі (1946 р.). Ліворуч — українські пластунки маршиують на міжнародне джемборі, праворуч — українські пластуни різних таборів на святкуванні 35-х роковин пласти.

Пластова організація існувала також у військових таборах інтернованих українських вояків у Польщі та Чехо-Словаччині, а згодом і серед цивільних українців (в роках 1921—22). У таборі в Каліші (Польща) утворилася була навіть так звана «Пластова школа», що потім була перетворена на гімназію й переїхала до Чехо-Словаччини і що й тепер існує в таборі Сомме-казерне в

вищіше 4000. В останніх роках відбулися численні пластові зустрічі, установлено зв'язки з пластунами інших народів в Авгсбурзі у таборах та з відновленим німецьким пластом. Минулого року відбулося в таборі «Сомме-казерне» міжнародне джемборі пластових еміграційних організацій, а також свято 35-х роковин українського пласти.

О. Чорногорський.

ДЕНЬ СВЯТОГО ЮРІЯ

а) Напередодні

Леля — це стародавній, дохристиянський бог кохання й краси. Його культ святкували весною. Багато вже з того втрачено, але окремі, найкращі моменти залишилися в традиції нашого народу, як гарні пам'ятки старовини.

Напередодні Юрія, десь по обіді чи в надвечір'я, збираються дівчата над річкою в леваді або на лісовій галівині. Вони вибирають з-поміж себе найкращу дівчину й одягають її »Лелею«. На голову плетуть вінок із лісівих квітів; руки, ноги й увесь стан квітчають дрібним гілляччям липи або дуба.

Прибрана так »Леля« сідає на пеньок або на спилляному дереві, а біля неї кладуть дзбанок молока, грудку масла, шматок сиру і, скільки дівчат, стільки вінків з лісової зелені.

Дівчата беруться за руки й виводять хоровід навколо »Лелі«, співаючи:

Ой, у лісі, у ліску, на високому пеньку,
Наша Леля там була та й вінки усім
плела.

По закінченні хороводу дівчата почергенно підходять до »Лелі« і нахиляють голови. »Леля« кладе на голову вінок з такими словами: »Хай твоя доля буде завжди зелена, як рута, красна, як квіти, і весела, як сонце.«

Дівчина, що одержала вінок, відколупує крихітку масла й сиру, кладе собі в рот, запиває молоком і відходить. На її місце приходить інша, і так продовжується, аж поки всі дівчата матимуть на голові вінки.

Вінок кожна дівчина зберігає до наступної весни, а те гілля, що ним була прибрана »Леля«, несуть на річку й пускають за водою.

Іноді дівчат застас ніч. Тоді вони розкладають вогнище і при його освітленні продовжують гру.

Це справді чарівне, майже містичне видовище: спокійний ліс, замріяні дерева, палаюче вогнище, миготливі тіні і коловий танок дівочих постатей у білих вишитих сорочках з зеленими вінками на головах. Ніякі імпровізовані маскаради не можна порівняти з цією грою українських дівчат.

б) Св. Юрій відмикає небо

Сімнадцятий тиждень (б. У.) по Різдві — день святого Юрія. Це свято весни. »В цей день сходить весна на землю«. Перед тим

Служба Божа в українському пластовому таборі »Верховина« в Оберсдорфі в серпні 1946 року.

тільки її викликали, виглядали, зустрічали, а тепер вона вже тут, на землі.

Тепер уже поле зелені, з'явились перші сходи ярини. Віджила озиміна і, якщо на Юрія в ній сковаситься гайворон, то кажуть, що буде добрий урожай.

В одній колядці весняні та літні свята пов'язані з іменами церковних святих. Всі ці явища природи, що в цей час відбуваються, колись пов'язувалися з поганськими богами, а потім християнізувалися і підставили церковних святих:

Перше свято — святе Юріє, Друге свято — святий Петро, Третє свято — святий Ілля. Святий Юрій землю відмикає, Святий Петро жито зажинає, Святий Ілля у копи складає.

У галицькій колядці протиставиться святий Дмитро і Юрій, бо перший приводить зиму, а другий літо:

У святого Дмитра труба із срібла, У святого Юра труба із тура, А як затрубить святий Дмитро, Та й покрив зимков усі гори біло. Святий Юрій, як затрубив, Усю кригу розбив і дерева розвив.

У другій пісні дається ширший образ чудотворень св. Юрія:

А як затрубив пресвятий Юрій, Зазеленіли гори, долини, Гори, долини ще й полонини. Пішли голоси по всіх низинах, По буковинах, по всіх рівнинах, То по річинах, по керничинах. Усі низини зазеленіли, Всі буковини сі зашаріли. Та зозулечки повилітали, Повилітали, защебетали, Усі ці річки порозмерзали, Усі кернички повичовняли, Пообізвітало все лататтями. Та всі овечки та й заблеяли, Всі ся вівчарі ізрадували.

В цей день справляються сакральні обходи поля — тепер із священиком і церковним свяченням води, а колись із хороводами й танцями. Тепер, обходячи »царини«, всі люди співають хором:

Збором ідемо, полон несемо, Молимось Богу і всьому посполу, Щоб у нас тучі не заходили: Оборонь, Боже, гори-долини, Гори-долини, наші царини! Прийми, Боженьку, труд-доріженську, Щоб ми обійшли гори-долини, Гори-долини, наші царини.

Після обходу відбувається на полі трапеза. При цьому споживають рештки великої іжі. По скінченні трапези дещо з того закопують на полі з примовками на врожай: »Роди, Боже, жито, пшеницю, всяку пашницю«.

Господарі качаються по засіві на всі чотири боки, щоб тим способом викликати буйний урожай.

Обхід поля вважається способом на дощ. Він відповідає подібним південно-слов'янським процесіям, де пісня вказує, що хмарі повинні так іти на небі, як іде процесія — через поле, і мають »протікати« на проростання збіжжя й вина.

Юрій — це той воротар, що відмикає небо на дощ і росу.

...то Юрій матір кличе:
Ta подай, мати, ключа
Відімкнути небо, випустити росу...

Роса в цей день має цілющу силу. Хто хворіє на очі, збирає Юрієву росу і промиває нею очі, щоб видужати. Збирають ту росу ще й для того, щоб нею покропити худобу та птицю, тоді вона буде краще плодитись та йти на користь.

Худобу ще до схід сонця вигоняють на »Юрієву росу«, бо від тієї роси вона стає міцною та ситою. Але це лише там, де немає вовків; там, де вони водяться, навпаки, — худобу не випускають у цей день зовсім, бож »вовк Юркові собака«. На Юрія вовки бігають скрізь, усе беруть, роблять шкоду і нічого не бояться, бож їм потурає сам Юрій, і випускати худобу в цей день небезечно.

Ранком, ще до схід сонця, виносять коровам рештки свячені й іжі, що була навмисне для цього залишена з Великодня.

Коли корови з'їдять, їх вигоняють у поле на пасовисько. Перед тим, господар вирізує гострою лопатою кілька дернин з зеленою травою, кладе їх з обох боків воріт і в кожну з них застремлює гілку квітучого терну. Через заквітчані таким чином ворота господар вигонить на перше пасовисько худобу, потріпуючи над нею лозиною в свячені воді.

Пастухи в цей день вдома не сидять. Кожен з них бере в торбу сиріх яєць та шматок сала і в полі »на Юрієві роси« розкладають вогнище й пряжать яєчню.

Якщо на Юрія теплий сонячний день, то молодиці, ніби жартуючи, обливають пастуха водою »на дощ«.

в) Св. Юрій на полонинах

Вівчарська колядка зображує нараду святих вівчарів, де вони радяться про вигін овець.

Що в котру днину вівці мішати —
Будем мішати та й виступати,
Ой, із царини та й в половину
Будем мішати та й трембітати!

I святий Юрій на цій нараді дістає доручення трембітати на виступ. Але виступ на пасовисько в гуцулів зв'язаний з багатьма доволі своєрідними ритуалами.

Спільну череду худоби гуцули женуть на все літо на полонині.

Днем раніше виряжають туди ватага з пастухами для різної худоби та майстрами виробляти сир. Діставши на місце, ватага насамперед повинен дати лад усьому табориці. Спочатку він підходить до стаї, цебто довгої повіткі, поділеної на дві нерівні частини; в першій з них, меншій, — коморі, — переховують харчі, посуд та вироблений сир, а в другій, — більшій, міститься ватерник, цебто кам'яна набита глиною спорула для вогню. — ватрище. з кругобіжним гаком для казана, лава, ліжка, тощо.

Ватага, прооказуючи молитву, вілчиняє двері, захолить за ватрище. б'є лівочку від себе сокирою в стіну та з належним закляттям килає на ватрище стару пілкову, що мусить охопоняти віл грому все таборище.

Далі здобувають живий вогонь. Для цього бенчуть загострений з обох кінців шматок сухого деревя: до вістря, в пілчину з обох кінців уставляють по шматочку гната. Вставляють цей шматок дерева між олів'рком та забитим у землю міцним кілком. Також намотують на деревину ремінь і починають швилко її вертти. аж поки не з'явиться спочатку лимок, а потім і вогонь.

Діставши таким способом вогонь і давши йому позгорітися, ватага бере з цього жар і, напіптично молитву, килає його в волу, а потім тією водою кропить навчест усіх (Закінчення на стор. 10)

СТАРА ФАРМА

раніше і тепер

Недалеко від фарми в Міссурі, де я виріс, була школа для хлопців. Зимовими місяцями в ній відбувалися дискусійні вечори для наших батьків. Одного вечора дискутували на тему «Чи принесуть наступні 50 років стільки ж великих винаходів, як минулі 50 років?»

Мій батько брав участь у дебатах. Він сказав, що майже все, потрібне для життя людини, вже винайдене. Ми мали косарку Мак Корміка, що виконувала працю за трьох робітників, парову молотарку, що здавалась нам межею людської винахідли-

вости. Ми одержали гумові колеса до нашої однокінної повозки і мали чудову машину, що звалася грамофоном. Вона мала величезну трубу. Коли ми пускали грамофон і клали платівку, він грав і говорив! Я пригадую називу однієї з платівок; вона була написана біля дірки в середині платівки: «Сцена побоїв з «Хатини дяді Тома» з музичним супроводом». Я довго думав після того, що сердешного дядю Тому били під акомпанемент музики. Але це було ще не все, що ми мали з чудових винаходів. Це було, сказати б, лише поверхове.

Тому можна було припустити, що мій батько вийде з дебатів переможцем, бо йому досить було лише перерахувати речі, що ми вже мали. Серед них нову двохліпакову помпу, що І можна було прилучати до вітряка. Логіка була на його боці, але він був переможений. Він повернувся додому досить побитий.

Я наводжу все це як контраст до чудових речей, що ми маємо тепер. Вони дійсно чудові! Я переконаний, що наступні п'ятдесят років не зможуть додати нічого кращого. Я думаю точнісінько, як мій батько. Дух людської винахідливості вже просто неспроможний прогресувати!

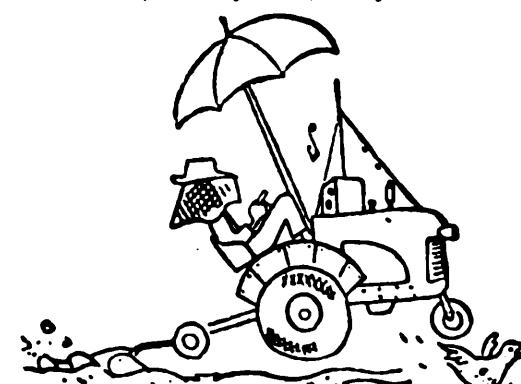
Спочатку про машини. Коли я був малим хлопцем, фармер, що працював сам на себе,

міг обробити 80 моргів землі. Він обмінювався працею з сусідами, що допомагали йому косити сіно, клейнити свиней, різати худобу, виїжджати лошаків. Насправді фармер мав більше 80 моргів, але він мав ще синів, що з 12–14 років допомагали йому в полі. Таким способом фармер міг опанувати разом з родиною до 160 моргів. Сьогодні, маючи модерну механізацію, фармер легко може сам обробити двісті моргів без синів. Може це стало причиною постійного зменшення сільського населення, але продукція збільшується. Я ще вимолочував кукурудзяні качани ручною машиною. Сьогодні людина в'їжджає до двору з моторовою машиною, пускає І і в мить вимолочусь всю кукурудзу, що І зібрал фармер. Поганічному просто!

Косовиця була раніш найжвавішою подією року. На допомогу нам завжди приходили наші сусіди; крім того батько наймав 4–5 чоловіків з міста, але вони мало на що були здатні. Ми мали звичайно 20 людей, 3–4 сусідки допомагали варити бжух. Іноді вночі випадала роса, і люди, ждучи, блукали та оповідали веселі історії. Коли піднімалось сонце, ми мусіли йти до праці. Я можу сказати: «Це була пекельна справа.«

Все це минуло. Тепер сіно пакується безпосередньо на полі. З громотінням підходить машина, згрібає сіно докупи, пресує його в паки й скидає в причіпну повозку, що відвозить його до клуні. Навіть не треба чекати, поки спаде роса. На деяких фармах у клунях складають ще вогне сіно, щоб воно там висохло. В підлозі клуні побудовано велетенську систему сушарень, що продувають крізь сіно гаряче повітря. Мій батько ніколи б у це не повірив. Я сам ледве вірю своїм очам, коли це бачу.

Тепер скрізь машини. Звичайно контракт між власником і орендарем зобов'язує орендаря поставити машину. Спайд Логан з фарми Крой уклав у машині 2800 доларів. За моїх часів подвійний плуг коштував 20 доларів — гарненька сума грошей. Недавно я бачив плуг, що його купив Спайд; він мав шайби, всяке ускладнене устатковання,

про яке я ніколи не чув. І коштував він 112 доларів.

За моїх часів збір кукурудзи був (після вантаження гною) найважкою працею на фармі. Клята мука тривала місяць, а то й два. Фармер мусив розрахувати, скільки

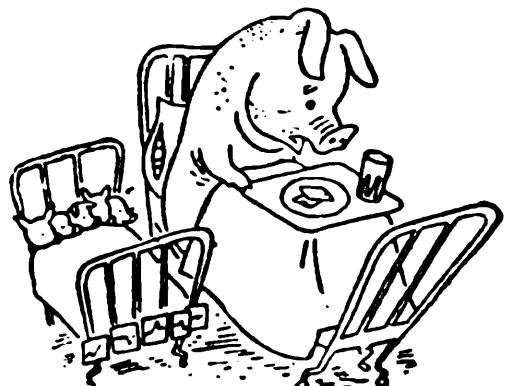
кошів кукурудзи він міг вимолотити за день. Тепер усе це виконує велетенська машина. Деякі з них, справжні монстри, опрацьовують зразу по чотири рядки. Зрозуміло, не кожний фармер може придбати таку машину, але він може І найняти. Себто власник такої машини переходить від фарми до фарми Й вимолочусь кукурудзу за певну суму грошей.

Я вже згадував найважчу з усіх польових робіт: вантаження гною. Я точно пригадую, коли вирішив покинути фарму: це було в день, коли я навантажував гній на фури. Я був у гумових чоботях і мав широкі чотиризубі вила. Все, ще, дякуючи Богові, змінилося. Гній вигрібають тепер із стійла шнековими вискрібачами, відвозять на поле й рівномірно розкидають по землі за допомогою механічного пристрою.

Коли б я зів про це в дні моєї молодості, я, може, ніколи не втік би з фарми.

Великою подією був обід у неділю. Зарізати курку — це було завжди моїм завданням. Як я ненавидів обскубати пір'я! А потім смалити: пригадую ще сьогодні. Це кляте колюче пір'я! І як обпікав я собі пальці, тримаючи курку над вогнем. Але тепер сталося найдивніше з усього: фармер мас електричне пристаддя, щоб обскубати кури; гумові пальці обертаються й виригають пір'я, складаючи його в мішок.

Доїння! Як я його ненавидів! (Я навіть соромлюсь призвати, як багато робіт я ненавидів). Я присідав на однокінковий стільчик для доїння, підсував праве плече

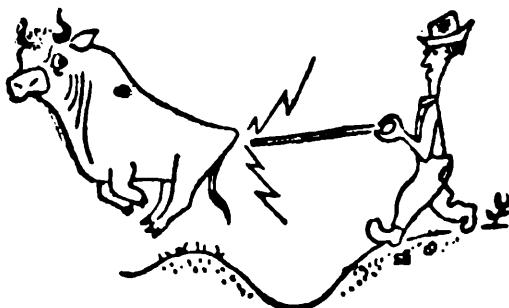

під корову й починав доти. Навколо гній, порох і бруд. Сьогодні все механізоване. Голову корові підважують догори, на неї накидають посуду, на І вим'я накладають всісні маски, а фармер сідає й відпочиває. Для мене це було б жартом. Другою тортурою були мухи. Шоб відігнати муху, корова била вас хвостом в обличчя, здригалася шкірою, як танцорист шимі, або брикалася. Але це минуло завдяки протиінсекційним засобам, винайденим переважно за війни. Коли корова йде до стайні, І оббрізкують, і вона стоїть спокійно й радісно і не зрушить вас з місця. Але це ще далеко не все. Тепер можна оббрізкати всю стайню. Під'їжджає людина з мотором, оббрізкує стайню або молочарка протиінсекційним засобом ДДТ і від'їжджає. Розпилена рідкіна вмить винищує всіх мух на 30–40 днів; коли вони знову починають докучати, фармер викли-

кає через телефон »мушного мисливця«.

Щікаве приладдя є для дойння свиней. Так, воно дійсно існує! Цей апарат видобуває молоко з його природного джерела, щоб дослідити придатність його для поросят. Коли поросята розвиваються погано, молоко досліджують і свині приписують дісту. Так, справді свині отримують дісту. Четвертий або п'ятий тиждень — це критичний період життя поросяти — якщо воно переживе йог, його життя забезпечено. Щоб переконатись, що його харчування в ці небезпечні дні в порядку, користуються апаратом для дойння свиней.

Від одного механічного приладдя в мене навіть дихання перехопило. Це електрична пуга. Раніше худобу, як і коней, підганяли батогом. Тепер для цього користуються приладом, що мас всередині суху батерію, а в ручці контакт. Людина дотикається до вола або коня цим патиком і водночас великим пальцем натискує на контакт. Ефект негайний. Це жорстоко, але менш жорстоко, ніж батіг. Він не залишає рубців. При керуванні терпить лише винна тварина, інші не лякаються разом із нею, як при вживанні батога.

Але машини мають і свої хиби. Завжди щось може зіпсуватись. Це викликало до життя окремий фах монтера, що мандрує від ферми до ферми і направляє пошкоджені машини. Це пересувний склад машинних запасних частин. Багато людей тепер працюють у цій галузі.

Ще один трюк — це прилад підрізати дерево. Восени ми з батьком вилазили на стоячу драбину, щоб підпилити гілки. Драбина чекала лише на відповідний момент, щоб упасти на землю. Тепер усе робиться інакше. З'являється «репаратор» з насадженням електрикою дротом, обвиває його навколо гілки, вмикає струм, і гілка швидко відпадає. Іноді я питав себе, що взагалі лишилося робити фармерові?

Сталися й інші зміни, що не залежать від механізації. Одна з них — страхування хво-

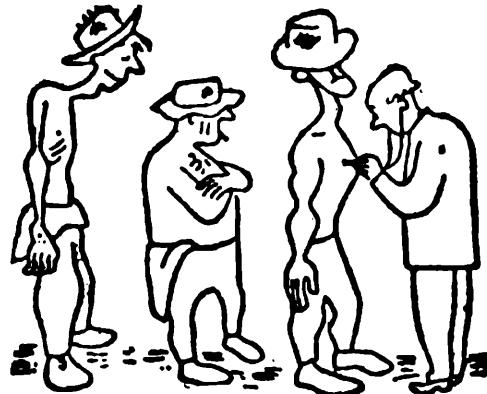
(Закінчення)

будівлі, маржину, коли вона вже надійде, — навіть вим'я в корів, а рештки тієї води переховує потім у плящі до кінця літнього сезону.

Коли це своєрідне водосвяття скінчиться, ватру урочисто заносять до стаї, кладуть на ватрище, де вже лежить підкова, і цей вогонь побожно підтримують аж до самої осені, а восени, відходячи додому, ватру не гасять, а дають й загаснути самі. Взявшись з ватри розжарену головешку, ватаг знову обходить з нею всі будівлі, без перерви читаючи «Отче наш», і, нарешті, кладе Й на воротях, через які мусить увійти вся череда, що тим часом наближається до таборища. Прийнявши худобу та окропивши Й водою з «живим вогнем», розганяють Й по кошарах.

Уже тоді, коли дадуть усьому лад, зварять кулешу та заготовлять постелі, — ватаг тримбітою скликає пастухів, потім підходить до свого місця біля ватри та запрошує

рих. Спочатку що Ідею розглядали як революційну, як і всі інші ідеї. Фармерів завжди руйнували рахунки лікарів: коли хтось ішов до лікаря, він відчиняв двері боргам. Тепер фармери зорганізували кооперативні каси хворих, пов'язані з громадською лікарнею. Кожний фармер дас місячні внески на

випадок хвороби в своїй родині. Цей винахід не менш важливий, ніж кожна інша новина в сільському господарстві. Завдяки Йому фармери забезпеченні лікарською допомогою. Вони отримують усікі лікувальні курси, що раніше були приступні лише городянам. Але найбільша з усіх сенсацій не мала пару років тому навіть назви. Назву треба було вигадати: хемургія. Багато людей пропонувало різні назви, поки не дійшли згоди. Дехто твердить, що це найбільша сільсько-господарська ідея 20 сторіччя. Але я трохи недовірливий до «великих ідей» 20. сторіччя. Я багато бачив таких ідей, коли вони вилітали в димар. У всякому випадку сільсько-господарська хемія поставила собі багато важливих завдань:

1. Нові можливості використання сільсько-господарських виробів, крім мети харчування; наприклад, текстильні вироби з казеїну, що добувається з молока.

2. Використання сільсько-господарських виробів в індустрії. Так із солових бобів роблять автомобільні правила; крохмаль з солодкої картоплі.

3. Використання таких продуктів ферми, що раніше належали до покидьків; наприклад, виготовлення цигаркового палеру з лінної соломи.

4. Плекання нових корисних технічних рослин. Рам'є — це мало відоме в Америці рослинне волокно. Ангуар, вивезений до Сполучених Штатів з Індії, вирощується тепер в Аризоні. Вживають його для виробу паперу.

Але існують ще й багато інших новин, що вносять безліч змін у життя сучасного фермера. Назведемо лише деякі з них:

1) Виллекана кукурудза (гібридне зерно), що вже принесла фермерам мільйони.

2) Заморожені харчові продукти: майже кожна ферма має власну охолодну камеру в охолодній громадській установі. Деякі з цих охолодних установ розташовані не в селищах, а в полі, іноді на сільському шляху.

3) Практичне наочне навчання відома. Специально навчені жінки приходять до ферм, сільських клубів і школ і показують жінкам новини соління й варіння.

4) Вразлива кількість можливостей уживання сої. Я думаю є до двохсот способів.

5) Машина, що очищує курники. Мій Боже!

6) Засіб винищування бур'яну. Яким даром неба було б це ще 1900 року!

7) Нові трави.

8) Моторизовані велетенські машини для поборювання європейського кукурудзяного жука (європейський просвердлювач зерна), що оббрізують кукурудзу.

І ще одна дітківка справа: штучне запліднення. Хто не знає, що це таке, той і не взнає з нашої статті. Це методом користувалися на молочних фермах, але незабаром будуть застосовувати Й щодо м'ясної худоби. В наслідок цього біфштекси стануть більшими й соковитішими, ніж раніше.

Таким способом буде підвищена продукція молока й сиру. Ця метода ще така нова,

що вперше використаний для цього бик ще живе й тепер. Він не робить враження щасливого.

Гомер Крой.

(З «Гарперс Магазин»).

скільки налічить, стільки ж і років Й до одруження.

Як звичайно, на Юрія, дівчата співають про це в пісні:

— Прилетіла зозуленко з темного лісочку. Сіла вона, закувала в зеленім садочку; Ой, як вийшла Марусенька та й в неї питас: Скажи мені, зозуленко, чи довго буду в батька?

Будеш, люба Марусенько, цей день до вечора, Бодай же ти, зозуленко, сім літ не кувала, Шо ти мені, молоденькій, правди не сказала...

У цей час починаються громи. Якщо перший грім буде на заході, то кажуть, що буде врожай збіжжя, а як на сході, то треба сподіватись суховів або граду. Дівчата, як почують перший грім, біжать до річки, вмиваються й витирають обличчя рушником, щоб не губити красу і бути щасливою.

О. Степовий.

ЧОВНОМ ЧЕРЕЗ ОКЕАН

(Закінчення)

Ми поставили «Ерму» і рейками витягли на берег; тут уперше змогли оглянути її дно. Дещо було там негаразд. На носі з лівого борту, де «Ерма» текла, було кілька дірок: Гарі пояснив нам, що це не був гандж «Ерми», тільки терміти зруйнували її, коли вона лежала на березі. Уздовж усього її дна звисали клапти, немов начинка старої ляльки з ганчірок.

Гарі запевнив, що дірки можна позатикати. Але можна було бачити, що він був дуже сердитий на попереднього власника не тому, що він обдурив нас, а просто тому, що він занехаяв «Ерму».

Це коштувало нам більшості наших грошей, що ми залишали на крайню потребу. Але нам пощастило дістати кілька аркушів мідної бляхи і трохи доброї фарби, що їх німці якось не добавили свого часу. Крім того нам допомогли шведські гроші. Норвежці беруть тільки шведську валюту.

Поки чоловіки працювали, жінки й діти обходили прибережні села, шукаючи, де б купити ще згущеного молока для дітей. За три дні вони знайшли дві банки.

Вчора ввечорі ми скінчили свою працю й спустили «Ерму» на воду. Потім побачили людей, що танцювали недалеко на молі, яскраво освітленому ліхтарями, і пішли туди й собі потанцювати. Місцеві норвезькі дівчата довго перешіптувались; вони не могли пізнати, чи ми шведи, фінляндці, естонці, литовці, німці чи росіянини. Всі ми намагались говорити по-шведському, бо вважали, що так безпечніше. Ми покинули Швецію з офіційним дозволом на «по-дорож у прибережних водах». Урядовці могли собі думати, що ми запливемо занадто далеко.

Північне море
30. серпня.

Два дні ми боролися з дужим північно-західним вітром. Щоп'ять хвилин, точно, мов за розписом, водяна гора з гуком перекочувалася через «Ерму». Вода протікала крізь дахи наших кают. Усі й усе змокло.

На жаль ми вже всі перехворіли на морську хворобу. На жаль, бо ми тепер раз-у-раз голодні. Варити щось просто мука. Сьогодні пробували наварити юшки на спиртівці. Але вона перекинулась, як тільки ми поставили на неї юшку. Спробували інакше: двоє з нас тримали спиртівку, а третій горщик. Той, що тримав горщик, утратив рівновагу, і юшка полетіла в трюм. Кінець-кінцем ми ще взяли четвертого на допомогу тримати горщик.

Сьогодні смерком ми пережили деяку три-вогу. Я побачив, як Арвід раптом рвучко побіг до штурвалу. Він різко крутнув ним, і ми розминулись з плавучою міною так близько, що я міг би доторкнутися до неї. Не знаю, чиїй державі вона належала. Хтось інший про це дізнається.

Loch Ness, Шотландія.
7. вересня.

З допомогою двигуна, що його нам вдається пустити кожного ранку по півгодині підігріванні лямпою, ми крок за кроком проходимо крізь Каледонську Систему Каналів, що сполучає Північне море з Атлантичним океаном. Урядовці іміграційної установи у Фрайзерборе (вони ж тільки люди)

явно спонтанно заспівали нашими естонськими пашпортаами. Зрештою з виглядом «Ет, один чорт!», один з них припечатав штампи з візою.

Коло фрайзерборського доку я зробив помилку, заговоривши з одним приемним паном у чорному капелюсі. То був журналіст. Лондонська «Дейлі Мейл» вмістила оповідання про «Ерму» називаючи її «Mayflower 1945 року».*

Було так тихо, що ми чули дзвони з якоїсь церкви й направили яхту крізь темряву до них. То був монастир святого Бенедикта.

Ченці дали нам городини, свіжого м'яса, цукерок і цигарок. Ми вже не мали за що купувати ще якісь харчі. Ми витратили останні гроші на невеличку кількість дизельного масла, що як твердить Гарі, тепер важливіше для нас за харчі.

Zatoka Kingstown, Ірландія.
24. вересня.

Останньої ночі ми стояли на якорі. «Ерма» була близька від загибелі. Ралтовий штурм ударив на Ірландське море, зірвав «Ерму» з кітви й погнав її на скелясті рифи, що оточують гавань. Лишалось тільки одне: пустити мотор і тримати «Ерму» носом проти вітру.

Поль Гейно й Лембіт шалено мордувались коло дідугана-двигуна. В блідім синявім полум'ї лампи видко було піт, що струмками спливав з їхніх облич. Спереду в темряві крізь шумовиння, що великими клапттями раз-у-раз падало на чардак, ми могли бачити білий шал води над рифами. Нас принесло вже зовсім близько до них, коли, нарешті, машина зачміхала й почала прячувати.

Та навіть з допомогою мотора Гарі ледве зміг утримувати її «Ерми» проти штурму, але, зрештою, ми почали цаль за цalem відходити від рифів. Ціліснік ніч один із нас почергенно хапався за держалю помпти й рухав нею вгору й униз не менше 500 разів.

Вітер на світанку вщух так раптово, як і повіяв, і ми знов повернулись до бухти. Арвід і Поль спустилися за борт у трусах; вони повіломили, що мідні латки ще на місці і, ймовірно, щільні. Вода протікала в трюм з швидкістю 13 літрів на годину.

Funchal, Мадейра,
10. жовтня.

Сьогодні на світанку, після 17 днів самого моря й неба, Гарі й Арвід зробили чудову висадку на берег. Спочатку не було видно нічого, потім чарівні зелені бугри Мадейри поволі присунулися до нас з обрію.

Португальська влада дозволила зйті на берег тільки Гарі й Арвідові, як двом каштанам. Вона думає, що ми, як видно з усього, комуністи. Естонія, кажуть вони, під советським пануванням. Ми маємо естонські пашпорти. Отже, ми — комуністи.

Гарі телеграфує до свого батька в Америці по гроши. Ми страшенно потребуємо пального й харчів. Навіть Гарі починає думати, що можливо, це пори року пізно пускатися на малій яхті через Атлантику.

* „Mayflower“ — назва знаменитого вітрильника, що привіз перших англійських поселенців до Північної Америки.

В океані 20. жовтня.

Сьогодні ми покинули гавань у Мадейрі в мертвій тиші і зужили вже 45 л. нашого дорогоцінного пального. У нас залишилось тільки 20 літрів, що їх, каже Гарі, мусимо приберегти на той час, коли будемо проходити поміж кораблями в американській гавані.

Гроши від батька Гарі прийшли через дев'ять днів. Нам пощастило купити трохи картоплі, рижу, хліба, сухої риби й кілька банок молока. Але дизельного не було ані літра в фуншолі.

Тепер чекаємо на бриз, що приведе нас до смуги пасатів. Гарі каже, що ці вітри постійні. Але він також каже, що довгий період тиши був би згубний для нас, бо в нас малий запас води й харчів. Він псує собі настрій, коли його природний оптимізм зустрічається з дійсністю.

На Мадейрі Гарі й Арвід з'ясували докладно — зокрема жінкам — небезпеки, що були ще перед нами. «Ми прогаляли час», — пояснив Гарі, «і нам доведеться витримати важкі шторми, поки доберемось до Америки».

Але ми одностайно постановили йти вперед. Як пані Пальберг сказала: «Краще потонути, ніж вертатися назад».

Наша наступна висадка, каже Гарі, буде Америка, яких 5000 миль звідси, що їх «Ерма» має пройти на вітрилах. Він, здається, ще не вирішив, — пристати нам в Нью-Йорку чи в Філадельфії.

20. листопада.

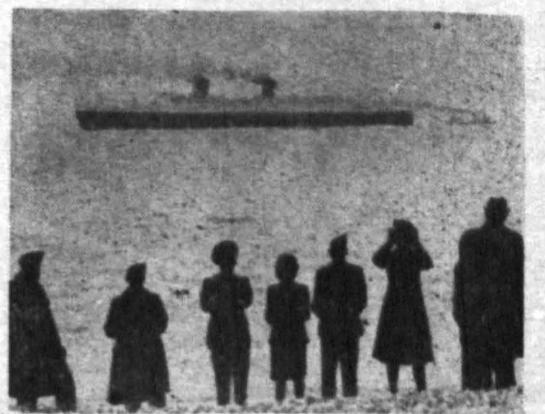
Останній місяць був для нас мов платна відпустка в раю. «Ерма», похитуючись з борту на борт, пливе собі, мов та качка; її пестить попутний вітер і синій океан.

Іноді вона нагадує задній двір у день прання з штанами, білизною, ковдрами й спідницями, що майорять на кожному приступному цалі й счасті. Навіть діти розвіщують одяг своїх ляльок на вітер.

Попростягавшись на дахах кают під гарячим сонцем, ми спостерігаємо, як щогла коливається вперед і назад на тлі безхмарного неба. Сонце, здається, випікає гіркоту шістьох років з наших кісток.

Ми розмовляємо багато про те, що перед нами. Арвід, що був в Америці, як моряк, заявляє, що це єдине місце в світі, де він хотів би, щоб зростали його діти. Гарі каже, що коли нас не впустять до Америки без віза, ми пойдемо до Південної Америки. Він навіть згадує про Австралію, як про іншу країну свободи й надії.

Щоранку Мая навчає наших чотирьох дітей англійської мови За підручник й править ілюстрований примірник Snow White and the Seven Dwarfs, що його вона

Найбільше пасажирське судно «КУІН ЕЛІЗАБЕТ» сіло на мілину при вході до Сарт-гемптонської гавані. Численні буксири судна намагалися зняти «Куйн Елізабет» з мілини. Це їм удалося лише за два дні.

(Фото А. Р.)

Баварські етюди. Човни на озерах. (Б. Д.)

купила в Шотландії. Діти познайомились уже з цією казкою шведською мовою, а тепер вивчають її англійською мовою. Дивно, як швидко засвоюють вони невеличкий запас слів. Навіть Юта й Уля, що мають тільки по три роки, можуть уже скласти такі англійські речення, як «Я естонець», «Я йду до ванні».

Всі четверо дуже засмагли й набрали ваги. Вони йдуть тричі на день: вівсянку на сніданок, картоплю чи риж з сухою рибою або з консервованим м'ясом на обід, шість чайних ложок згущеного молока в склянці води, вівсянку й пів скибки черствого хліба на вечерю. Помпування води все ще продовжується, але тепер воно здається приемною вправою. Сто разів на годину для кожного з екіпажу. Відколи головною поживою нашою стала картопля й риж, через помпування ми втратили на вазі, — каже Гарі.

По обіді Гарі й Арвід визначають висоту сонця з допомогою секстанта й обчислюють наше положення. Ми не маємо справжніх навігаційних мап, а тільки велику мапу Атлантического океану. Щодня Гарі зазначає пройдену дорогу зигзагуватою лінією. В хмарні дні ми йдемо тільки з допомогою приближних розрахунків. Гарі відгадує нашу швидкість, глянувши на воду. «Ерма» — дуже врівноважена стара пані. Під час цієї прекрасної погоди вона зробить своїх чотирьох вузлі — не більш, не менш. Його любов до Ерми також постійна, як і швидкість.

23. листопада.

Останні 48 годин два кити пливли, ескортуючи нас, по одному з кожного боку, на відстані 9 м. Коли вони фонтанували воду, тонка мля дрібно сіялась на чардак. Діти дали обом китам імена: того, що був із штирборт, назвали «Злюка», а з лівого — «Чхун».

Арвід каже, що кити відомі, як плохі тварини. Мабуть так, бо кожен із них майже на 7 м. довший за «Ерму» і міг би легко потопити нас.

29. листопада.

Гарі й Арвід думають, що ми вже на 1000 миль від Нью-Йорку й 200 миль на схід від Багамських островів. Гарі наказав обмежити

денний раціон для дорослих до однієї чашки рижу й пів чашки води. Трохи картоплі й кілька банок молока ховасмо для дітей.

Ми вийшли зі смуги пасатів, і барометр падає дедалі більше.

30. листопада.

Страшна буря розгулялася навколо нас, а вітер досяг сили штурму. Ми сподівалися дійти до Гольфстриму перш ніж зашумить буря. Хвилі понад 5 метрів заввишки; нас несе просто до Англії.

Ми очайдушно намагалися стримати дрейф. Перед вечором ми висунули конусувату кітву з корми, бо Гарі боявся, що напівгнила обшивка носа не витримає ударів хвиль. Майже в ту ж мить велика хвиля ринула в каюти. Корма занадто низько сиділа над водою.

Тоді Гарі й Арвід вигадали інше. Вони причепили 18 м. важкого ланцюга до корми й потім прив'язали до нього линву штурмової кітви. Коли кітву віднесло, ми поставили дуже зарифлений стаксель і «Ерму» повернулась так, що вітер був з бакштагу. Провисання важкого ланцюга діяло як амортизатор між кормою й штурмовою кітвою. Зарифлений стаксель давав нам достатній хід вперед, щоб ми могли триматися проти бурхливих хвиль.

4. грудня.

Якось ми витримали штурм і тепер лавіруємо знову на захід при майже повному штилі. Нам невідомо, де ми. Коли Гарі добув сьогодні вранці секстант, виявилось, що дзеркало розбилось. Поль уявив в Еллен її кишенькове дзеркальце ї пробував обрізати його, щоб установити в секстант.

«Ерма» добре потеліпало. Вчора ввечорі в помпі застрияла картоплина, що плавала в трюмі. Дві години витратили ми, щоб помпа почала працювати. За цей час вода залила підлогу. Гарі побоюється, що одна з мідних блях відстала. Картоплину ми з'їли.

8. грудня.

Ми страшенно мерзнемо, як каже Гейно. Ми одягнені, мов для жвавої прогуллянки в парку, а не для зими в Атлантиці. Я, наприклад, маю на собі літню, близину, сорочку й станов робітниче взрання. Навколо попереку я обв'язався ковлорою. Стегна обкутав старими газетами. Поверх усього я одягнув своє найкраще чорне пальто. Це — реліквія з моєго минулого життя, і мені сумно бачити, як його нищить солона вода.

Кожен із нас олягнений більше чи менше полібно до цього і кожне нагадує мокру губку, бо хвилі обливали нас протягом останніх двох днів. Коли ми лягаемо, вода тече з нас струмками.

В каютах жінки руками розтирають дітей. Нема ані клаптя сухої ганчірки, щоб пообтирати їх. Їхні личка посиніли від холоду. Навіть уві сні вони тремтять, але плачуть тільки вночі, коли особливо велика хвиля з гуком накриває нас.

Поль врешті налагодив секстант. Нам пощастило піймати зимове сонце, визначити його висоту й виважувати, що ми за 350 миль на схід від Норфольку. Вірджінія.

Сьогодні Лембітові 25 років. Його день народження. Після його вахти Мая й Еллен ковзьким хитким чардаком добилися до нього, щоб піднести йому коробочку норвезьких сардинок, що вони її геройчно ховали для цієї нагоди. Мая написала цілу поему й прочитала їх всім.

Лембіт слухав досить стойчно, потім відкрив сардинки. Була напружена мить, коли здавалось, немов він справді може з'єсти їх усі — їх було всього 12. Він своєчасно отямився й пустив коробку по руках.

10. грудня.

Вітер якимсь чудом змінився. Дме свіжий, дужий і теплий південно-західний вітер, і ми йдемо фордевінд. Цілий день ми співали, скільки було снаги. Арвід почав нову пісню:

П'янію вітром союзним з моря,
Мій поцілунок, мов сіль, терпкій,
Моя кохана від нього мліє,
На лицеах в ній вогонь п'янкій.

Він каже, що це стара естонська рибалська пісня. При другому пристіві Гайно коло помпи — там раз-у-раз хтось є — приєднується до нього. При третьому співали ми вже всі.

Гарі обіцяє, що після завтра ввійдемо в Нью-Йорську гавань. Уже давненько крім чаюки рижу ми не їли нічого. Цементове тинковання водоймищ викрилось, і ми ковтаємо його, без сумніву, разом з нашою щоденною півчашкою води. Але сю ніч вода смакує.

Опівночі, 12. грудня.

Ми були вже за 50 миль від Атлантик City. Нам бракувало тільки 8—10 годин попутного віtru. Але його не було. Натомість ще один штурм ударив на нас. Цього разу він заревів просто з півночі; скажена буря. Ми безпомічно неслись на південні крізь темряву. Час від часу величезні вали води гуцали на чардак. В каютах усе плавало — валізи, черевики, постіль. Діти відчули небезпеку й плакали з переляку.

Цілісніку ніч кожен із нас почергено брався за помпу і вперто рухав її держак угору й вниз. Часами хвилі заливалася нас з головою. Ми помпували зі швидкістю 1500 рухів на кожну чотиригодинну вахту.

Між вахтами ми прилягали на наших койках, але спати було годі. Чути було гуркт хвиль. Під ударами їх «Ерма» тремтіла й стогнала. А потім наставала дивна муркотлива тиша, коли вона намагалася вирватися з обіймів моря.

13. грудня.

Штурм улігся і ми знову спробували ити своїм шляхом на захід. Лід утворився на вітрилах і такелажі. Навіть помпування вже не гріє нас.

Наші спиртівки побилися під час штурму, але жінки придумали інше: вони ллють трохи спирту на підлогу й запалюють його. Діти купчаться навколо вогню. Все так промокло, що нема небезпеки пожежі.

Вітер занадто легкий, щоб дати нам добру швидкість. Кожен з нас до краю змучений. Діти сплять майже ввесь час. Тепер ми відчуваємо, що ми дійсно голодуємо. Трохи питної води, що ще зосталось, мусимо фільтрувати крізь носову хустку й берегти для дітей. Залишилось ще трохи рижу, але в роті в кожного з нас так сухо, що ми не можемо жувати. Навіть Гарі погоджуються тепер, що єдина наша надія, щоб нас побачив якийсь корабель.

14. грудня.

Гарі був за штурвалом, а я помпував воду, коли Еллен зійшла на чардак. Вона постояла хвилину, мовчики дивлячись на море, а потім показала рукою й скрикнула.

Ми придивилися крізь снігову журделицю й побачили корабель! Він ішов за вітром просто на нас, з чверть мілі від «Ерми».

— Тепер усе гаразд, Еллен, — вигукнув Гарі. — Він бачить нас! Він зменшує швидкість.

Гарі передав штурвал Арвідові й шугнув уніз. За кілька хвилин він вискочив з цератовим пакетом, в якому були документи «Ерми» і наші пашпорти. Я помітив, що він причесав волосся й одяг свій найкращий піджак.

Незабаром корабель підійшов бортом і нам кинули кінці. Гарі поліз угору корабельним трапом. За десять хвилин моряки почали спускати ляйвіну припасів: воду, хліб, шинку, картоплю, банки з кавою, какао й молоком, вузли з одягом, ковдри, цигарки й дизельне пальне для нашого двигуна.

Гарі збіг стрімголов трапом. Ми віддали кінці. Моряки помахали руками. Коли корабель відплів, ми прочитали його назву на кормі »Джон П. Грій«. Це був американський допоміжний військовий транспортовець.

— Гаразд! — вигукнув Гарі. — Тепер кожен може найстись.

Капітан »Грея« дав йому купу прибережних мап. Тепер він щасливо розгорнув їх на даху кубрика й поляскав Арвіда по спині.

— Ми врахували наше положення з точністю до волосини, — сказав він. Гейно, що працював при помпі, на мить випростався.

— Я думав, що вони візьмуть нас, — сказав він.

Я сам дивувався з цього приводу.

Гарі глянув на Гейно з чудною, здивованою посмішкою. Я догадався, що йому ніколи навіть і на думку не спадало покинути »Ерму«.

Досить дивно, що коли ми йшли, похитуючись, тієї ночі під холодним місяцем в загальному напрямі на Америку, я почав відчувати, що я теж люблю »Ерму«. Протягом 128 днів вона перенесла нас через 8000 миль океаном. Вона була огрядна й стара, але я кохав її. Мое кохання мало тільки одне застереження. Вона конче мусить мати автоматичну помпу для трюмної води.

15. грудня.

Ми побачили її вперше в темряві раннього світанку. Гейно був при помпі. Я вийшов на чардак, бо внизу холод не давав спати.

Спочатку це був ледве помітний відблиск світла над обрієм на заході. Коли б таке було на сході, то це міг би бути тільки світанок. Але воно було на заході, і ми знали, що ми дивилися на світло Америки, відбите на небі.

Якийсь час ніхто не говорив нічого, але я знов, що ми думали про те саме. Тепер усе було за нами: шторми, голод, небезпека моря й понад усе страх і безнадія країни, що була колись нашою батьківчиною. Серед мільйонів бездомних, що блукають по Європі, ми на »Ермі«, були, мабуть, найщасливіші. В цій новій країні ми могли почати нове життя.

Коли »Ерма« здіймалась і падала з хвилі на хвилю, світло далекого маяка блимнуло невиразно на небі. Тут пролунав упередше голос Гарі.

— Це буде міс »Генрі«, — вигукнув він.

А тоді Арвід гукнув до Гейно:

— Все гаразд, Гейно! Нехай вона тепер тоне.

Long Island City, Нью-Йорк.
18. листопада 1946.

Для всіх нас переїзд на »Ермі« закінчився щасливо. Кілька тижнів тому президент Трумен інтервенював перед іміграційною владою в справі естонських політичних емігрантів. Майже певно, що ми дістанемо право стати громадянами Америки. Ми всі маємо працю, хоч, може, дехто й невелику. Як сказав Гейно другого вечора: »Я краще митиму підлоги в Брукліні за 17,50 доларів на тиждень, ніж зароблятиму мільйони на відстані короткої прогулочки від НКВД«.

Пер. МІД.

СВЯТА СОФІЯ — Мечеть

Під таким заголовком умістив французький часопис „Arts“ статтю Нурулаха Бека, присвячену соборові всесвітньої славі у Царгороді, в колишній Візантії, звідки прийшла на Україну Христова наука й мораль.

Як відомо, після завоювання Візантії турками певна частина церков була перетворена в мечеті. Всупереч легендам жодний з цих храмів не був зруйнований завойовниками. Коли деякі з них не дожили до нас,

редині кілька прибудов, »мімберів«, мармурові лоджії, а також величезні круглі »пано« з іменами перших чотирьох каліфів надали своєрідного вигляду візантійському храмові.

Не дивлячись на ці зміни, Свята Софія ніколи не втрачала свого візантійського характеру. Вона зберегла своєрідність своєї загальної сили, що ясно виділяє себе на обрії Іstanbulу.

В 1935 році президент турецької республіки Кемаль Ататюрк вирішив перетворити

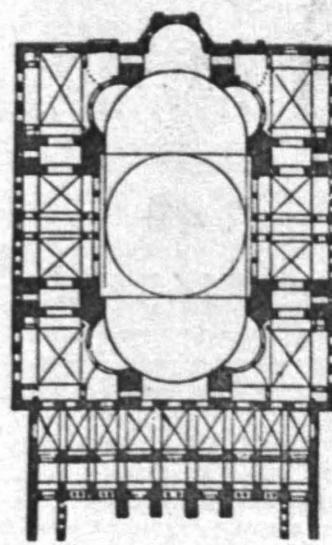

Внутрішній вигляд храма Святої Софії (до реставрації)

то це тому, що візантійці будували з нетривких матеріалів. Найвизначнішим із храмів, перетворених у мечет Мехметом Завойовником, як відомо, була катедра Святої Софії. Цей пам'ятник був відновлений кілька разів турецькими архітекторами, що обсадили будівлю підпорами (контрфорсами), а це дало можливість будівлі протистояти землетрусам, що за останні століття відбувалися в Іstanbulі, як називають турки Царгород. Найвизначніші відновлювальні роботи в Святій Софії були проведені в 1857 році за часів султана Абдулмеджіта; їх виконали два швейцарські архітектори, брати Фосаті.

Присвячена новому культові Свята Софія все ж зберегла своє ім'я: вона лишилася Аїя Софією, мусулманським храмом божественої мудrosti. Фрески чотирьох кутів бані, божественні емблеми, що складали частину внутрішньої оздоби храму, а також більшість славних мозаїк залишились незмінними й одкритими. Лише після Солимана Великого вони були покриті розчином вапнового молока, а згодом шаром тинку. Тим часом у найближчих місцях коло храму були збудовані мавзолеї, школа, книгохріння й фонтан. Три нових мінарети (вежі) долучилися до мінарету, збудованого завойовником. Все-

Святу Софію в музей і викреслити її з мусулманських храмів. Завдання було складне. Не можна було, щоб відновити пам'ятник у первісному вигляді, знищити всі зміни, зроблені турками. Ці зміни, як у середині храму, так і зовні, були мистецькими

План храма Святої Софії.

творами незаперечної цінності; їх треба було зберегти. Легкий і граціозний фонтан у дворі Святої Софії, сусідні мавзолеї, покриті прекрасними порцеляновими оздобами, чотири масивні мінарети були збережені. Потрібні зміни були зроблені в середині храму. Були зняті всі килими, що покривали підлогу, священні написи, що могли б нагадати мусулманський культ. Найважнішою роботою було виявлення всіх мозаїк, що довго були під шаром тинковання.

Цю надзвичайною вагою роботу припало зробити Томасові Вайтморові (Thomas Whit-

Образ Христа в храмі (мозаїка).

того), визначному фахівеці американського інституту візантійського мистецтва. З допомогою фахівців Вайтмор працює над відновленням Святої Софії, її прекрасних мозаїк, найкращих у візантійському мистецтві.

Відомо, що найважливіші з тих мозаїк вписувались у середині арок, що покривали монументальні отвори, які вели з головного вестибюля до Нартекса. Обрамлені масивною

Капітель одної з колон храма.

суворістю архітектурних елементів, ці мозаїки підносили величність храму блиском свого золота й гармонією колірів.

Деякі з цих композицій нині цілком виявлені. З умінням звільнені від покриву мозаїки виявилися ціліми, збереженими від впливів часу та тинковання.

Серед робіт у Святій Софії при переворенні її в музей треба ще відзначити перспективу колонад, виведених у дворі храму. Тут зібрано рештки візантійського мистецтва з усього міста: колони, капітелі, надгробні плити й інші елементи архітектури, що творять своєрідне оточення.

С. Д.

Американські хатні прилади

З двох з половиною мільйонів жінок, що працювали в 1940 році в Америці як хатні робітниці, більше мільйона змінили фах. На сімдесят з них лише одна збирається взятись до попередньої діяльності. Тому на допомогу хатній господині мусить прити технічне приладдя. Минулого року газетні повідомлення обіцяли, що в майбутньому хатня господиня зможе грітися на сонці, поки апетитно зварені страви котитимуться вздовж прозорих стінних шахов до столу, щоб розподілитись тут по сервізах. Один із фахівців промислових моделів, роздратованій труднощами, що виникли в його виробництві в наслідок страйків та браку матеріалів, уявив олівець, щоб висміяти перевільнені обіцянки фабрикантів. Він намалював, наприклад, автоматичне устатковання для миття, що розтоплює брудний посуд, виготовляє з нього новий і подає його на стіл. Далі він запроектував новий апарат завивати «перманент», що його одним повертом руки можна змінити на кастрюлю. Зaproектовано ще музикальну кухенну плиту з вбудованим у неї піяніном. Плита варить лише тоді, коли грають на піяніно, і на певні мелодії вона постачає певні страви, наприклад, пече млинці під акомпанемент пісні «Радість, прекрасні Божі іскри!».

Ці жарти дуже влучні, але проблему зменшення кількості хатніх робітниць в Америці не можна розв'язати лише технічними хатніми приладами. Слід згадати деякі з них, що вже 10-15 років належать до більшості американських кухennих устатковань. Це покаже, в чому різниця для американської хатньої господині між по-воєнними обіцянками й старим звичаєм.

Хто прожив чимало часу в Америці, той помічає насамперед ті речі, що рідко або зовсім не трапляються в Європі. Шахва-охолодник, наприклад, давно відома, але цікаві такі речі, як сікач для бобів, підсмажувач хліба, очищувач городини, що його ножі, обертаючись, ковзають по бараболі або буряку й зрізають шкірку, електричні мішалки, куди кладуть, наприклад, картоплю, городину, масло й борошно, щоб за пару секунд мати чудове пюре. Найновіший дарунок неба — це губка для витирання й змивання. Нею можна чистити підлоги й тарілки, не доторкаючись до вогкого кінця. Користуючись нею, не треба постійно стежити, щоб вона не була ні дуже сухою, ні дуже вогкою. Вологість контролюється металевою вкладкою, куди вставлена губка. Згадаймо ще глибокий охолодник — заморожувальний апарат. В ньому фармер або ціла громала можуть місяцями зберігати городину, а м'ясо навіть роками.

Хатнє приладдя стало звичайною, банальну темою розмови. Часом кажуть, що американці зробили з нього культ. Таким людям можна тільки сказати: «А ну піди до кухні, жалюгідний теоретику». Тоді вони побачили б: чи однаково, коли прибирають десять хвильин або годину. Але ясно одне: навіть модерна американська кухня не ідеальна. І якщо якийсь чоловік буде твердити, що хатня робота — це справа жіноча, треба йому показати новенький обтиральник.

Як і жінки інших країн, так і американки мусять самі тримати в порядку свій дім. В наслідок цього зростає кількість і якість технічних хатніх приладів. Особливо прискорюють винахідництво в цій галузі після того, коли жінки, що раніше мали хатніх

робітниць, були примушені працювати без ніякої допомоги. Зі зникненням найзручнішої форми хатнього помічника — людини, виникли різні сурогати, як доповнення до наявних соціальних взаємин. В останні роки деякі учениці старших класів мають постійний приробіток як «погодинні мами» — вони няньчать дітей увечорі, коли батьки десь їдуть. За війни «погодинні мами» зробилися сталим явищем, особливим фахом. В Нью-Йорку існує підприємство, що зветься «Заміництво матерів» і постачає у всякий час «погодинних мам», доглядачок до хворих і жінок, до дітей. Подібні підприємства виникли по всій країні. В містах, куди прибувають робітники з родинами до місцевих військових виробництв, були зорганізовані міські й державні притулки та дитячі садки. В Нью-Йорку можна отримати «погодинних мам» з різних джерел: з лікарень, що дають до послуг своїх сестер-практиканток у вільні вечори, з університетів або посередницьких бюр, що враховуючи зменшення кількості хатніх робітниць, зорганізували багато «хатніх служб».

Є установи, що постачають працівників чистити килими або жінок церувати панчохи. Все більше поширяються, сказати б, «невидні» Ідаліні, що тримають запакованою зварену їжу для людей, які після роботи потребують спокою. Випозичальні пельюшок існують у багатьох американських містах з початку тридцятих років. Не треба особливо підкреслювати те полегшення, що його вони приносять молодій матері, коли вона не потребує прати пельюшки. Авто привозить на вимогу сорок-сто пельюшок і великий резервуар для вживаних. Покришка резервуару відкривається з допомогою ножного важеля, а коли вона падає, для знищення неприємного запаху розсіюється спеціальна речовина. Двічі на тиждень уживані пельюшки забирають і присилають пакет свіжих. Як і кожне комерційне підприємство, в Сполучених Штатах ця випозичальня існує як приватна установа. Ідея випозичання пельюшок така важлива, що один відомий лікар сказав колись: «З усіх тих, хто сприяв прогресові медицини, я хотів би знати двох, щоб висловити їм своє захоплення: людину, що винайшла морозиво, та людину, що перша влаштувала випозичальню пельюшок.«

Дехто з читачів, особливо чоловіки, напевне б вітали повчальні висновки, що показали б соціальну вагу змінених умов. Може, вони чекають, що ми поскаржимось на поширення знеособленої праці. Може, подібними голосними фразами ми спробуємо запобігти поширенню участі чоловіків у виконанні хатніх обов'язків. Навіть чесні й бездоганні чоловіки часто говорять у цій справі нісенітнію. Звичайно, готовування їжі може бути іноді присімним; деякі чоловіки з задоволенням варять при нагоді улюблenu страву з умовою, що все це приbere після них. Але більшість хатніх робіт — це клята мука, хоч мідь і блищить, а поріг чудово виблений. Мука залишається також знесібленою, коли терпить її «сама жінка в світі»; ця мука не має нічого спільногого з коханням і пошаною, що ними жінці платять. В іншому випадку це було б садизмом. На мій погляд, людина, що інтелігентним винаходом справді скоротила dennу працю жінки на пів години, багато зробила для людської душі.

Алістер Кук.

НОВЕ В БРОДВЕЙ

Прем'єри в оперному театрі в Бродвей.

Новий рік почався в Бродвей завірюю прем'єр, і першою виставою була одноактова опера «Війна» Нормана Корвена, музика Бернарда Рожера, що викликала великий інтерес. Лібрето Нормана Корвена, що має в Америці славу сценічного поета, являє собою переробку біблійного матеріалу про Самсона й Далілу і має особливий народний характер.

Музика Рожера вразливим способом підкреслює характери, драматично поглиблює трактування й визначається багатим інструментуванням та вартою уваги мелодикою.

Головні ролі — в руках Мек Гарелла (Самсон) та Реснік (Даліла).

Хоча твір уже пережив своє відтворення через радіо, все ж це не виключно музична річ, але призначена для оперного театру. Вона дісталася вже 1943 року 1500 доларів нагороди.

«Вуличні сцени» з музикою Курта Вейлла.

Уже відзначена нагородою прекрасна річ Ельмера Райца «Вуличні сцени», що її вперше виконано в Бродвей 1929 року, тепер, через 18 років, знов повернулася до Бродвей в новій обробці з музикою композитора Курта Вейлла. Твір став уже великим видовищем, бо вперше піднесений глядачеві як ціла річ, до того ж велике мистецтво, з яким Ельмер Райц зображує гумор і трагіку життя великого міста у всіх його нюансах, спричиняється до незвичайного успіху.

«Вуличні сцени» в самому Нью-Йорку були показані 601 раз і зарекомендували себе також у турне по Сполучених Штатах. З Америки їх шляхи простяглися у всі кінці світу; перекладено їх уже всіма мовами, а насамперед французькою, німецькою, еспанською, грецькою, данською, норвезькою, шведською, японською.

Це вже не вперше трапляється, коли твір, що відсвяткував перші успіхи в Бродвей, знов повертається до нього в музичній обробці.

Відкриття студій в американському національному театрі.

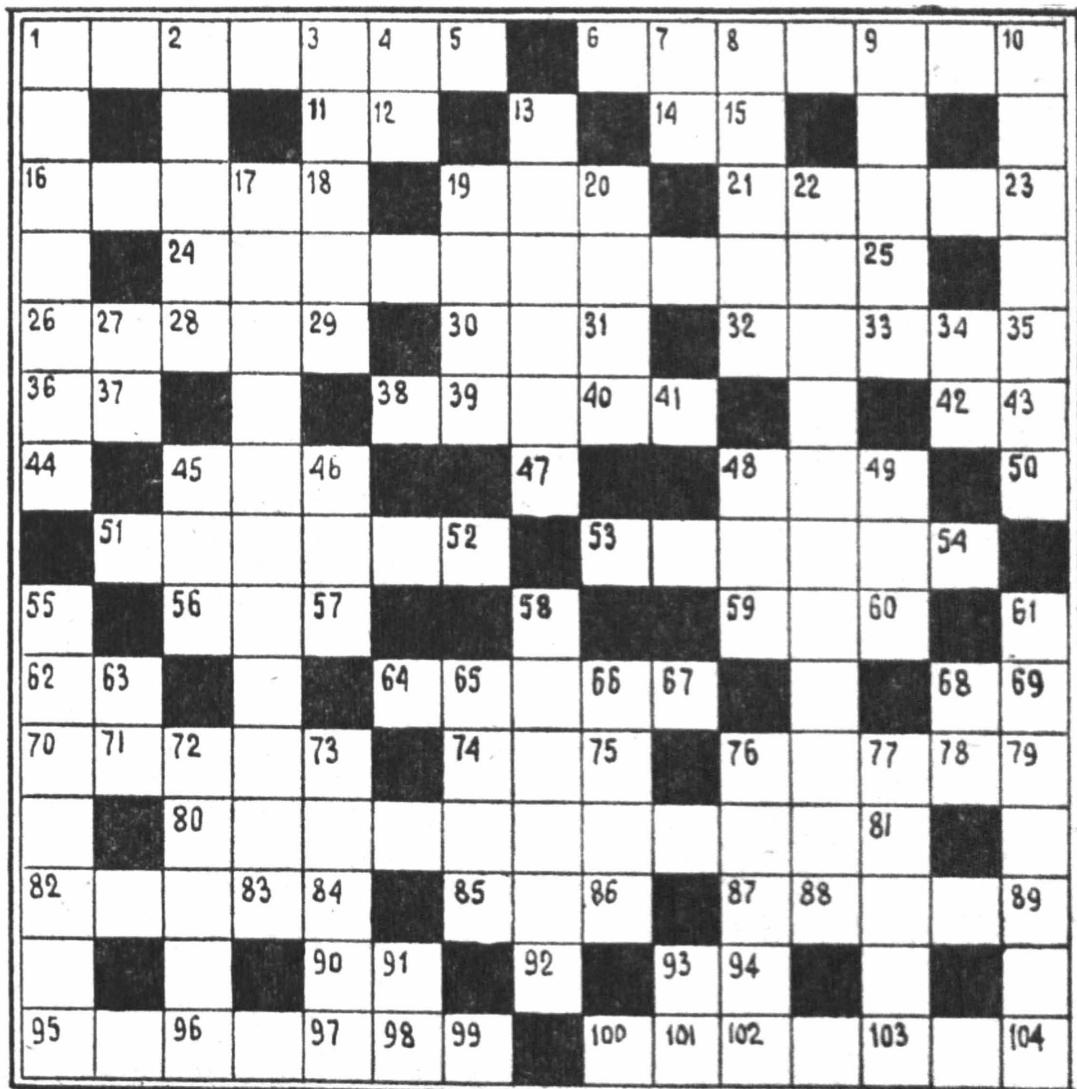
Члени американського національного академічного театру в Нью-Йорку гарячково готовуються до відкриття студій. Із відповідних інформацій про плани цих заходів відомо, що на перші п'ять вистав замовлення мають бути зроблені листовно. Для відкриття буде виставлено фантазію „The Wannope Building“ — твір, що, як кажуть, може відібрати кожному силу волі.

Нове інсценування твору Бернарда Шов «Андрокл і Лев».

Надзвичайний успіх у театрі Нью-Йорку мала нова інсценівка твору Бернарда Шов «Андрокл і Лев», що визнана вся преса. Критики одностайно підносять велику заслугу Маргарети Вебстер, що керувала інсценівкою, підкреслюється також видатне трактування ролі Андрокла Еристом Тріксом, що зумів оживити всю мудрість і ввесить гумор твору Бернарда Шов.

Нова сенсація „Beggar's Holiday“

Новою сенсацією Бродвею стала вистава „Beggar's Holiday“ що її якість перевищила звичайні тутешні атракціони. Лібрето й текст пісень написав Джон ля Туш, музику відомий джазовий композитор Люк Еллінгтон. Перед прем'єрою сталися події, що поставили під сумнів можливість вистави. Поперше, згоріло ательє, де виготовлялися декорації, далі спинив працю страйк, нарешті, перед самою виставою захворіла акторка головної ролі — Ліббі Гольман. Нарешті, річ появляється на сцені. В ній беруть участь 30 негрів, багато негрів так само в оркестрі. Успіх вистав великий.

КРОСВОРД № 3

Ю. Сеник

ЗНАЧЕННЯ СЛІВ

Поземно: 1-5 — посуд, 6-10 — остання воля, 11-12 — єгипетський бог сонця, 14-15 — земельна міра, 16-18 — середина тіла, 19-20 — епідемічна хвороба тварин, 21-23 — людина, що втілює образи на сцені, 24-25 — річ цілком демократична з погляду східньої демократії, 26-29 — харчовий продукт, 30-31 — символ невідомого, 32-35 — один із чинів небесних сил, 36-37 — український письменник, 38-41 — синонім винагороди, 42-43 — рогата тварина, 45-46 — елемент, 48-49 — число, 51-52 — надто пунктуальна людина, 53-54 — біблійний персонаж, дружина Ісаака, 56-57 — геометрична фігура, 59-60 — частина голови, 62-63 — сорт вина, 64-67 —

єгипетська богиня, 68-69 — дрібна французька монета, 70-73 — остров у Середземному морі, 74-75 — золота французька старовинна монета, 76-79 — південний плід, 80-81 — заміна театрального квитка, 82-84 — відома німецька кінофірма, 85-86 — комаха, 87-89 — перший жидівський первосвященик, брат Мойсея, 90-91 — ріка в Італії, 93-94 — перша літера слов'янської азбуки, 95-99 — мітічна напівлюдина-напітварина, 100-104 — мешкання.

Доземно: 1-44 — вид окулярів, 2-28 — французький генерал, командувач північної Африки в останніх роках війни; тепер посол Франції в ССР, 3-29 — стежка, 4-12 — поземно 11-12, 7-14 — назва багатьох річок у Прибалтиці, 8-32 — труд, 9-33 — характерний уривок твору або промови, 10-50 — посуд, 13-47 — конструкція будівлі, 17-83 — технічний прилад з радіотехніки, 19-39 — меблі, 20-40 — релігійне обмеження Ізї, 22-88 — галузь розвагової техніки, 27-37 — нота, 34-42 — назва американської споживальної рослини (без початкової літери), 45-56 — футбольний термін, 46-57 — невільник, 48-59 — процес, що нарібив на Україні багато галасу в 1929 р., 49-60 — частина обличчя, 55-95 — тісний, обмежений шматок місця, 58-92 — французький мальяр-імпресіоніст, 61-104 — процес, продиктований бажанням знайти, 63-71 — склад, 65-85 — математичне ніцо, 66-86 — французький письменник-романіст 19 ст., 68-78 — нота, 72-96 — прилад для проекції світлин, 73-97 — місто на узбережжі Чорного моря, 76-102 — закінчений словесний вираз, 77-103 — сани, що їх уживають на півночі, 91-98 — ініціали знаменитого англійського письменника, що написав твір «Портрет Доріана Грея», 93-101 — ініціали першого колонізатора північної Америки.

На стадіоні у Зарбюккені відбувається футбольний матч між французькою районською футбольною командою і командою м. Зарбюккен. Перемогли французи з рахунком 5:3. На фото губернатор Зарбюккену полковник ГРАНВЕЙ вітає переможців. (Фото Д.Б.)

Нью-йоркські пластуни (екавти) на Тайм С квєрі щороку в »День перемир'я« 11 листопада подають сигнал спинити рух на »хвилину спогадів«. На фото — пластуни зі сходів готелю Астор подають сигнал сурмою. Рух спиняється і публіка знімає капелюхи. (Фото А. Р.)